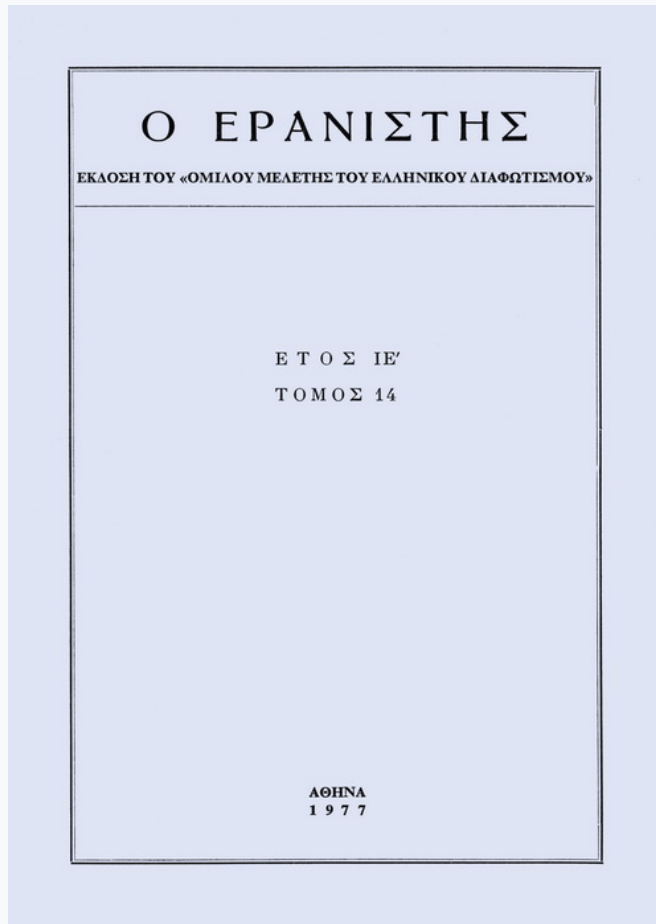

The Gleaner

Vol 14 (1977)

Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία (Συμβολή πρώτη)

Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/er.375](https://doi.org/10.12681/er.375)

To cite this article:

Παπαδόπουλος Θ. Ι. (1977). Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία (Συμβολή πρώτη). *The Gleaner*, 14, 138–184.
<https://doi.org/10.12681/er.375>

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Συμβολή πρώτη

Γιορτάσαμε τὸ 1976 τὰ 500 χρόνια ἀφότου τυπώθηκε τὸ πρῶτο σ' ἑλληνικὴ γλῶσσα βιβλίο, ἡ Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη¹, κι ἀκόμα, ἰδιαίτερα στὰ τελευταῖα χρόνια, ὅλο καὶ νέα βιβλία παρουσιάζονται, σὲ σχετικὲς μελέτες, γιὰ νὰ ἐνταχθοῦν σ' αὐτὴν πού, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, ὀνομάζουμε Ἑλληνικὴ ἀναδρομικὴ (ἢ ἱστορικὴ) Βιβλιογραφία. Πότε θὰ σταματήσουν οἱ «προσθήκες»; Μ' ἄλλους λόγους, πότε θὰ ὀλοκληρωθεῖ αὐτὴ μας ἡ Βιβλιογραφία; Ἄγνωστο. Ὑποφιαζόμεστε, μάλιστα, ὅτι μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου θὰ φθάσουμε σὲ ἀδιέξοδο, ἂν προηγουμένως δὲν ἀναθεωρήσουμε τὶς ἀπόψεις μας σχετικά μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Γιατὶ λέμε σήμερα, σὲ γενικὲς γραμμὲς, πὼς ἐντάσσουμε σ' αὐτὴν ὅσα βιβλία φανερώνουν τὴν πνευματικὴ, μὰ καὶ τὴν ὀποιαδήποτε ἄλλη, δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων πού ἔζησαν μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἢ ὅσα μιλοῦν ἢ γράφτηκαν στὴ γλῶσσα τῶν νεοελλήνων ἢ χρησίμευσαν γιὰ πνευματικὴ τροφὴ τοὺς στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὀρισμὸς, ὁ γενικὸς, μᾶς μπέρδεψε τὰ πράγματα. Εἶναι τόσο πλατὺς, πού μ' αὐτὸν καλύφθηκαν ἀρκετὲς ὑπερβολές, ἐνῶ ἀντίθετα παραλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς βιβλιογράφους ἄλλες σχετικὲς περιπτώσεις. Δὲν μᾶς ἐξήγησαν γιὰτὶ ἓνα ἀπλὸ «*imprimatur*» σ' ἓνα βιβλίο ἀπὸ κάποιον Ἑλληνα δίνει δικαίωμα, στὸ βιβλίο αὐτό, εἰσόδου στὸ χῶρο τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας κι ἀντίθετα, γιὰτὶ παραλείφθηκε ἢ ἐντάξῃ σ' αὐτὴν βιβλίων ἄλλων, ὅπως

1. Δὲν λέμε «ἀφότου ἄρχισε ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία», γιὰτὶ τότε πᾶμε μὴν ὀλόκληρη δεκαετία πρὶν πίσω. Ἔχουν κιόλας ἐνταχθεῖ σ' αὐτὴν μιά εἰκοσάδα περίπου βιβλίων, πού τυπώθηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη, μὲ παλαιότερο μὴ μετὰφραση λόγου τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἀπὸ τὸν Γεώργιο Τραπεζοῦντιο, πού, ἀχρονολόγο, τοποθετεῖται στὸ ἔτος 1466 καὶ περιγράφτηκε κι

ἐντάχθηκε σ' αὐτὴ τὴν Βιβλιογραφία τόσο ἀπὸ τὸν Emile Legrand, *Bibliographie Hellénique*, XV - XVI τ. Γ', σ. 102 - 4, ὅσο καί, πρόσφατα (τὸ ἴδιο βιβλίο!), ἀπὸ τοὺς Γ. Λαδᾶ - Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Προσθήκες, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand* γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII, Ἀθήνα 1976, σ. 1.

μερικῶν τοῦ Φρ. Πόρτου (ὁ Legrand γνῶριζε καὶ ἀντίτυπό τους), τοῦ ὁποῖου ἐντάξαμε στὴ Βιβλιογραφία βιβλία σημαντικὰ ἢ ἀσήμαντα ἄλλα². Οἱ μεταγενέστεροι, ποὺ ἐπιδόθηκαν νὰ συμπληρώσουν τὸ μεγαλειώδες, πράγματι, ἔργο τοῦ σοφοῦ Legrand, ἀκολούθησαν τὸ δικό του παράδειγμα καὶ συνέχεια μᾶς δίνουν «προσθηκὲς» νέες, ἔτσι ποῦ, ἀπὸ τῶρα κιόλας, νὰ εἶναι δύσκολο νὰ συγκρατοῦμε ὅσα ἀκριβῶς βιβλία αὐτῆς τῆς Βιβλιογραφίας ξέρουμε, ὥστε νὰ ἐπισημαίνουμε, χωρὶς ἰδιαίτερη δυσκολία, αὐτὰ ποῦ δικαιοματικὰ τῆς ἀνήκουν καὶ ποῦ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀποθησαυρισθεῖ.

Δεύτερη αἰτία τοῦ «κακοῦ» εἶναι ἡ ἀποκαρδιωτικὴ ἄγνοια ποῦ ἔχουμε γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἰδιαίτερα τῶν μικρότερων σὲ φήμη καὶ ἀριθμὸ βιβλίων, τῶν ὄχι ὅμως μικρότερης σημασίας γιὰ τὴν Βιβλιογραφία μας ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν. Ὁ Legrand ἐρευνήσε περισσότερο στίς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος βιβλιοθηκῆς. Εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρονται περισσότερο αὐτές, γιὰ τέτοια ἔρευνα, εἶναι, θέλουμε νὰ ποῦμε, πιὸ ἀρμόδιες νὰ διατηρήσουν ἕνα λειτουργικὸ ἑλληνικὸ βιβλίον (ποῦ, στὸ κάτω κάτω, δὲν ξέρον καλὰ καλὰ πῶς νὰ τὸ ἀποδελτιώσουν, γιὰ νὰ τὸ ταξινομήσουν στὸν δελτιοκατάλογο τους), ἀπὸ τις μικρὲς καὶ ἀσήμαντες δικές μας, ποῦ κάποιος, ἀνώνυμος συχνὰ γιὰ μᾶς, τοὺς τὸ φύλαξε καὶ τὸ κληροδότησε ὕστερα, γιὰ νὰ τὸ θάψουν, δυστυχῶς, ἐκεῖνες στὰ ράφια τους; Καὶ δὲν φταίνει μόνο οἱ βιβλιοθηκῆς. Ἔστειλαν ποτέ, τὰ ἀρμόδια πνευματικὰ μας ἰδρύματα, εἰδικούς νὰ ψάξουν στίς «ελάσσονες» δικές μας βιβλιοθηκῆς; Γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ὅτι κάτι τέτοιο οὔτε κἀν στίς μεγάλες μας βιβλιοθηκῆς δὲν ἔγινε ποτέ. Καὶ νὰ ἦταν ἡ σημασία τῆς ἔρευνας μικρῆ. Μὰ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἀντίθετα μὲ τοὺς ξένους, ἀναδρομικὴ βιβλιογραφία δὲν θὰ πεῖ ἀπλῶς τὰ προϊόντα τῆς τυπογραφικῆς τέχνης. Γιὰ μᾶς βιβλιογραφία καὶ ἱστορία ταυτίζονται. Τὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ἡ ἀναπνοὴ ἑνὸς δουλωμένου ἔθνους ποῦ μ' αὐτὰ ἐτοίμαζε τὸν ξεσηκωμό του, μ' αὐτὰ καταξίωνε τὴν ἱστορικὴ του συνέχεια.

Τὴν ἀλήθεια γιὰ τοὺς ἀνεκμετάλλευτους ἀκόμη κρυφοὺς «θησαυ-

2. Ἦξερε ὁ Legrand, κι ὅμως δὲν περιέλαβε, τρία ἔργα τοῦ Φρ. Πόρτου, τυπωμένα στὰ ἔτη 1573, 1574 καὶ 1578, ποῦ ἀπλῶς τὰ μνημόνευσε στὴν εἰσαγωγὴ τῆς Βιβλιογραφίας του. Βλ. E. Legrand, *Bibliographie Hellénique.*, ὁ.π., τ. Β', σ. XV, XVI - XVII.

Γιὰ νὰ μὴν ἀναρωτηθοῦμε, δίκαια ἄλλωστε, γιὰ τὸν ἀνεξήγητο ἀποκλεισμὸ δυὸ ἄλλων ἐντύπων, τῶν ἐτῶν 1572 καὶ 1573, ποῦ γράφτηκαν γιὰ τὸν αὐτὸν Φρ. Πόρτο, καὶ τῶν ὁποίων, πάλι, ὁ Legrand (βλ. ὁ.π., σ. XIV καὶ XIV - XV) ἐγνώριζε ἀντίτυπο.

ρούς», πού μπορεί νά κλείνουν οί έλληνικές μικρές βιβλιοθήκες, έπιβεβαιώνει και τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονός τῆς ἀνακάλυψης, ἀπὸ τὸ μάτι τῶν εἰδικῶν, πολλῶν βιβλίων, γιὰ τὰ ὁποῖα εἴχαμε παντελή ἢ μερική ἄγνοια, σὲ καταλόγους, κατὰ κανόνα κακούς, μερικῶν μὴ ὀνομαστῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, πού δημοσιεύτηκαν, ἰδιαίτερα τελευταῖα³.

Ἀκολουθώντας, λοιπόν, κι ἐμεῖς τοὺς σημερινούς κανόνες πού ἰσχύουν γιὰ τὴν ἔνταξη βιβλίων στὴν ἔθνική μας ἀναδρομική Βιβλιογραφία, δίνουμε τὶς παρακάτω 84 «προσθήκες», σὰν πρώτη συμβολή. Πρόκειται γιὰ 30 ἔντυπα τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, 17 τοῦ 17^{ου} καὶ 37 τοῦ 18^{ου}. Γιὰ πέντε ἀπ' αὐτὰ πήραμε τὶς πληροφορίες ἀπὸ ἔντυπους καταλόγους ἢ σχετικὲς μελέτες, κατὰ τὴν κρίση μας, ἀξιόπιστες. Γιὰ ἄλλα δώδεκα, πού εἴχαμε ἐπισημάνει στὸν ἔντυπο κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Λειμῶνος στὴ Λέσβο⁴, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στείλει, τελευταῖα, περισσότερες πληροφορίες ὁ συντάκτης του ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς κ. Νικόδημος Παυλόπουλος, τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμε κι ἀπὸ ἐδῶ. Θεωρήσαμε, ἐπίσης, χρήσιμο νὰ συμπεριλάβουμε δύο ἔντυπα σὰν «ἀβιβλιογράφητα» (ὅπως ὀρθὰ τὰ χαρακτηρίζει ὁ φίλος κ. Φ.Η. Ἡλιοῦ)⁵, ὥστε, ἀπὸ τὴν ἐδῶ μνεῖα τους, νὰ παρακινήθεῖ ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνέυρεση ἀντιτύπων. Τῶν τριάντα ἀπὸ τὰ ἔντασσόμενα βιβλία εἶδαμε ἀντίτυπο σὲ ξένες, ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, βιβλιοθήκες. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, τὰ εἴκοσι ἕξι, ἀνήκουν στὴν περιώνυμη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης Casanatense⁶, τῆς ὁποίας ὁ σημερινὸς διευθυντὴς καθη-

3. Ἀναφέρουμε τρεῖς ἀπὸ αὐτοὺς, πού εἶναι συνθεμένοι ἀπὸ τὸ ἐπαινετὸ πάθος ἀνθρώπων ὅχι εἰδικῶν: 1) Νικ. Π. Δελιαλῆς, *Κατάλογος ἐντύπων «Δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης». Μέρος πρῶτον, I: Ἐντυπα ἐκδόσεων 1494 - 1832, πλὴν τῶν ξενογλώσσων...* Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1948. 2) Γρηγόριος Μανιατόπουλος, *Ἐφρετήριον τῶν ἀρχαίων ἐντύπων ἐκδόσεων τῆς μονῆς Σινᾶ (1540 - 1900)*, Ἐν Καίρῳ 1965. 3) Νικόδημος Παυλόπουλος, *Τὸ Α-Β-Γ τοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἱερᾶς μονῆς Λειμῶνος*, Μυτιλήνη 1976.

4. Βλ. Νικόδημος Παυλόπουλος, ὁ.π. Ὁ κατάλογος αὐτὸς ἄρχισε νὰ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸ 1972 σὲ τετράφυλλα

ἐνσωματωμένα στὰ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ τῆς μητροπόλεως Μηθύμνης «Δελτίον Ἡ Ὁδοῦ τοῦ Κυρίου». Τὸ 1976 κυκλοφόρησε καὶ σὲ ἀνεξάρτητο βιβλίο.

5. Φίλιππος Η. Ἡλιοῦ, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Α' Ἀθήνα*, 1973, σ. 24 - 25, 318. Στὸν κατάλογό μας εἶναι οἱ ἀριθμοὶ 38 καὶ 47.

6. Ἦταν ὀνομαστὴ στὴ Ρώμη, ἀπὸ τὸ 1664, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ καρδινάλιου Girolamo Casanata. Αὐτὸς, ὅταν πέθανε τὸ 1700, ἄφησε μὲ διαθήκη του 160 χιλ. σοῦδα γιὰ τὴ στέγαση καὶ λειτουργία της γιὰ τὸ εὐρὸ κοινό. Καθιερώθηκε ἀπὸ τὸ ἔτος ἐκεῖνο σὰν δημόσια βιβλιοθήκη. Ἡ σημε-

γητής κ. Alfredo Serrai, καθώς και ὅλο τὸ προσωπικό, μᾶς ἔκαναν πολ-
λές διευκολύνσεις, ὅταν σὲ σύντομη πρόσφατη επίσκεψή μας ἐκεῖ ἐργα-
σθήκαμε γιὰ τὴν ἀνεύρεσή τους.

Ἰδιαίτερος λόγος πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ τὰ βιβλία τοῦ ἔτους 1729, πού τυπώθηκαν στὴν Βενετία στὴν σειρὰ τῆς «Βυζαντίδος». Τὰ περισ-
σότερα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἀναφέρουν, συχνὰ σὲ ὀλόκληρη
σελίδα, στὸν κολοφῶνα τους ὅτι διορθώθηκαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλο καὶ
διευθυντὴ τότε τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου Ἀθηναῖο Γεώργιο
Πατούσα. Δὲν μπορούμε νὰ καταλάβουμε γιὰ ποῖο λόγο δὲν πρέπει νὰ
ἐνταχθοῦν στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία καὶ τὰ βιβλία αὐτά. Ἄν σ'
αὐτὴν δικαιοδικαῖα ἀνήκουν ὅσα μαρτυροῦν τὴν πνευματικὴ, ἰδιαίτερα,
δράση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν 15^ο αἰῶνα καὶ ὕστερα, τότε γιὰ νὰ μὴν
θεωρηθεῖ πνευματικὴ προσφορά ἢ ἐργασία αὐτὴ καὶ τοῦ Γ. Πατούσα;
Δὲν τὴν μειώνει οὔτε ἡ ὑπόθεση πῶς μπορεῖ νὰ περιορίσθῃ στὴν τυ-
πογραφικὴ καθαρὰ διόρθωση, πράγμα ἀμφίβολο, ἀφοῦ διόρθωση ἑλλη-
νικῶν κειμένων τότε, ἀπὸ τὸν μοναδικὸ Ἑλληνα συνεργάτη τῆς ἔκδο-
σης καὶ μάλιστα ἄνδρα ἀναγνωρισμένης λογιότητος, πρέπει νὰ σή-
μαινε οὐσιαστικὴ φιλολογικὴ προσφορά.

Καὶ γιὰτὶ εἶναι προσφορά οὐσιαστικότερη ἢ παρένθεση καὶ δημο-
σίευση ἑνὸς ὀλιγόστιχου, τίς περισσότερες φορὲς τελείως ἄμουσου, ποιη-
τικοῦ κατασκευάσματος, τοῦ ὁποιοῦδήποτε Ἑλληνοστιχοπλόκου σὲ
κάποιο βιβλίον τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον, κατὰ κανόνα, ἐντάσσουμε στὴν
δικὴ μας Βιβλιογραφία, ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Γ. Πατούσα, ἔστω
τὴν τυπο-διορθωτικὴ, σὲ ὀγκώδεις τόμους μεγάλης φιλολογικῆς ἀξίας,
ὅπως αὐτοὶ τῆς «Βυζαντίδος»; Ὁ Legrand (XVIII, I σ. 232 - 233),
περιγράφοντας τὸ «Εὐχολόγιον» τοῦ Jac. Goar, ἀναδημοσιεύει τὴν
μνεία τοῦ κολοφῶνα γιὰ τὴν διόρθωση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Γ. Πατούσα,
πού εἶναι κατὰ λέξιν ἢ ἴδια μνεία πού ἀπαντᾷ καὶ στοὺς τόμους τῆς «Βυ-

ρινὴ μεγαλόπρεπη αἴθουσα πού τὴν
στεγάζει (μήκους 60,30 μέτρων!)
συμπληρώθηκε τὸ 1729. Τὴν διέ-
υθιναν οἱ δομηνικανοὶ μοναχοὶ μέχρι
τὸ 1873, ὅταν τὴν ἀνέλαβε τὸ Ἰταλικὸ
κράτος. Πλούσια σὲ σπάνια χειρό-
γραφα καὶ βιβλία, μὲ ἐντυπο παλαιῶ
πεντάτομο κατάλογο τῶν βιβλίων τῆς
(A — Leodegonius), πού εἶναι ἀκόμα
καὶ σήμερα σὲ χρῆση: *Bibliothecae
Casanatensis catalogus librorum ty-*

*pis impressorum, Romae, Salviani
Fratres, 1761 - 1790.* Ἄς σημειωθεῖ
ὅτι κατὰ τὴν μακρόχρονη λειτουργία
τῆς τὴν διέυθιναν καὶ τρεῖς Χιῶτες τὴν
καταγωγὴ, οἱ Θωμᾶς Μαμάκης, στὰ
ἔτη 1746 - 1749 (βλ. Κωνστ. Ἀμαν-
τος, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ
τὴν Τουρκοκρατίαν*, Πειραιεὺς 1946, σ.
125), Δομήνικος Ἰουστινιάνης (1759 -
1775) καὶ Φραγκῖσκος Ἐαβέριος Τι-
μόνης (1788 - 1794).

ζαντίδος», τούς οποίους όμως αγνόησε συστηματικά στην Βιβλιογραφία του, χωρίς να εξηγήσει την αίτια. "Αν μάλιστα τονίσουμε πώς κι ό Γ. Πατούσας να μην υπήρχε, τέσσερεις τουλάχιστον από τούς τόμους αυτούς θα έπρεπε δικαιωματικά να μποῦν στην Βιβλιογραφία μας για άλλους λόγους, γιατί δηλαδή δημοσιεύουν και έργα του Α. Άλλατίου, Α. Χαλκοκονδύλη και Μ. Χρυσολωρά⁷, τότε ή μέχρι τώρα παράλειψη τῆς ένταξῆς τούς εἶναι περισσότερο ανεξήγητη. Κι ακόμα, τήν προσφορά αὐτῆ τοῦ Γ. Πατούσα δέν τήν αγνόησαν μόνο οἱ βιβλιογράφοι, ἀλλά και οἱ ἱστορικοὶ πού μίλησαν γι' αὐτόν και τὸ ἔργο του και πού ἔδωσαν στοιχεῖα λεπτομερῆ γιά μικρότερης σημασίας δραστηριότητες τοῦ Ἄθηναιού λογίου⁸.

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ

*1.— PROBLEMATUM Aristotelis/Sectiones duae de quadraginta Theodoro Gaza/interprete./PROBLEMATUM Alexandria/ Aphrodisiae libri duo/eodem Theodoro/interprete./ALDUS MA.RO./[Τυπ. σῆμα]. [Κολοφώνας]: Venetiis. mense Martio. MD. III.

32 έκ.— φ. [1] + 206 - 273 + [1]. (Στὸ αντίτυπο δυὸ διαφορετικὰ φύλλα ἔχουν ἀριθμὸ 270).— Casanatense: B.X. 48.

Ὁ Ε. Legrand, XV - XVI, III σ. 148 - 150, περιέγραψε αντίτυπο στὸ ὁποῖο, πρὶν ἀπὸ τὰ Προβλήματα Ἀριστοτέλους και Ἀφροδισιεύς, ὑπάρχουν τῶν αὐτῶν Περὶ ζώων και Περὶ φυτῶν. Φαίνεται ὅτι τὰ δυὸ μέρη κυκλοφόρησαν και σὰν ανεξάρτητα βιβλία, πού διατήρησαν ὅμως τήν πρώτη ἀριθμηση τῶν φύλλων τούς. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι τοῦ δευτέρου τούτου μέρους ὁ τίτλος ἔγινε πολὺ βραχύτερος ἔδω ἀπὸ τὸν μακροσκελῆ πού παραθέτει ὁ Ε. Legrand.

*2.— Μουσαίου ποιημάτων τὰ καθ' Ἡρώ και Λέανδρον./ Ὀρφείως ἀργοναυτικά./ Τοῦ αὐτοῦ ὕμνοι./ Ὀρφεὺς περὶ λίθων. Γνωμαὶ ἐκ διαφόρων ποιητῶν./ Ομήρου βατραχομουμαχία./ Musaei opusculum de Herone/ et Leandro/ Orphei argonautica./ Eiusdem hymni/ Orpheus de lapidibus./ Sententiae ex uarijs poetis./ Homeri batrachomyomachia./

[Κολοφώνας]: TELOS./ Florentiae per haeredes Philippi Iuntae/ Anno dñi M.D. XIX./ a b c d e f g h i k l m n Quaterniones oes.

13 έκ.— 104 φ.— Βιβλιοθήκη Σπ. Λοβέρδου: ΠΡΟΘ. Ν/Α - 17 - II, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη: Β. Γ. C. 203.

7. Βλ. στὸν κατάλογό μας τούς ἀριθμούς 54, 56, 62 και 65.

8. Βλ. Ἄθ. Γ. Καραθανάση, Ἡ Φλαγγίνειος Σχολή τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 123 - 5.

δ.π., σ. 671). Ὡς τώρα γνωρίζουμε ὅτι οἱ Σάβιοι εἶχαν δημοσιεύσει μῆναῖο τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ 1526, τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου τὸ 1527 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 305, 311 - 2 καὶ 312, ἀντίστοιχα. Πβ. Ν. Βέη, ὁ.π., σ. 499 - 500 καὶ 737).

5*.—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗ/ΝΟΥ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ / ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ / ΠΙΣΤΕΩΣ. / Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν ἐν πίσει κεκοιμη-
μένων./

IOANNIS DAMASCENI/editio Orthodoxae fidei./Eiusdem de
iis, qui in fide dormierunt./VERONAE. MDXXXI./

Ne quis alius hunc librum per decennium/imprimere, aut imprimi
facere, impressum/ue uendere, aut uendendum tradere,/tam in
hac Vrbe quam in omni-/bus aliis priuilegio cau-/tum est sub
poena/in eo contenta.

[Κολοφώνας]: 1 α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ./Omnes sunt
quaterniones, preter σ, qui est duernio./

Ἐν Οὐθῶρῶνῃ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Σαβίτῳ, καὶ/τοῖς ἀδελφοῖς, μῆνός
σκιῶφοριῶνος, ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας, χιλιοσῶ πεν-/τακοσιοσῶ τρια-
κοσῶ/πρώτῳ./

VERONAE APUD STEPHANUM/ET FRATRES SABIOS.
/Mense Maio. MDXXXI.

22 ἐκ.—φ. [2 λ.] + [8] + 150 + [4] + [5].—Casanatense: B.VI. 45.

Ἀντίτυπο τῆς ἐκδόσεως ὑπάρχει καὶ στὸν κατάλογο Leo Olschki, *Catalogo
135: Libri antichi in greco...*, Firenze [1958?], ἀρ. 202. Ἡ ἔνταξή στὴν Ἑλλη-
νική Βιβλιογραφία προπαντὸς γιατί ἡ ἐκδοσις ἐγένετο ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τῶν Σαβίων,
ὅπου ἐργάζονταν πολλοὶ διορθωτὲς Ἑλλήνων. Βλ. Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος, *Τὰ ἐν
Βενετίᾳ τυπογραφεῖα ἐλληνικῶν βιβλίων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, (Ἀθηνῶν) τ.
58 (1954), σ. 293 - 4.—Τὸ ἔργο ἐκδόθηκε στὰ ἑλληνικά, μὲ ἐπιμέλεια Ἰωάννου
τοῦ Ἐφρεσίου, στὸ Ἰάσιο, τὸ 1715 (Legrand, *XVIII*, I σ. 122 - 3).

*6.—CLA. PTOLEMAEI INERRANTIUM/Stellarum signi-
ficationes per Nicolaum/Leonicum é graeco translatae./XII. Ro-
manorum menses in ueteribus monimen/tis Romae reperti./ Sex
priorum mensium digestio ex sex Ouidij Fa-/storum libris excer-
pta./ P. OVIDII NASONIS/FASTORUM LIB. VI./TRISTIVM
LIB. V./DE PONTO LIB. III./IN IBIN/AD LIVIAM./ [Τυπ.
Σῆμα: ALDVS].

[Κολοφώνας]: [REGESTUM] Omnes sunt quaterniones./ VE-
NETIIS IN AEDIBVS HAE=/REDVM ALDI, ET ANDREAE/
SOCERI, MENSE DECEM = /BRI, M.D. XXXIII.

15,5 έκ.— φ. 21 + 227 + [1 λ.] + [4]. —Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Εἶναι ἐπανεκδόση ἀπὸ ἐκείνη τοῦ ἔτους 1516, ποὺ τὴν περιγράφει ὁ Legrand, XV - XVI, III σ. 215, μὲ τὰ ἴδια λάθη στὴν ἀρίθμηση φύλλων. Ἐδῶ προστίθενται τὰ τέσσερα τελευταῖα φύλλα: VARIA LECTIO.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 257 (φωτογραφίες προμετωπίδος καὶ κολοφῶνος στὴ σ. 91).

*7.—ΑΠΑΝΤΑ/ΠΛΑΤΩΝΟΣ/ΜΕΘ' ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΚΛΟΥ ΕΙΣ/ΤΟΝ ΤΙΜΑΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙ-/ΚΑ, ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ/ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΜΕΓΙΣΤΟΥ./PLATONIS OMNIA OPERA/CVM COMMENTARIIS PROCLI IN/Timaeum & Politica, thesauro ueteris/Philosophiae maximo./Προστέθεται δὲ καὶ εἰς τὰ τοῦ Πλάτωνος ἅπαντα, γνώ-/μων καὶ ὀνομάτων ἀξιωμανημονεύτων, Ἐλεγχος./Adiectus etiam est in Platonis omnia, sententia =/rum & uerborum memorabilium, Index./BASILEAE APVD IOAN. VALDERVM,/MENSE MARTIO, ANNO/M.D. XXXIII.

32 έκ.— σ. [72] + 690.—Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὶς σελ. [23]—[26] τὸ ποίημα τοῦ Μ. Μουσούρου στὸν Πλάτωνα, ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν πρώτη ἐκδόση τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τὸν Μ. Ἄλδο τὸ 1513 (Legrand, XV - XVI, I σ. 100 - 112) καὶ ἀνεξάρτητα, ἐλληνικὰ καὶ λατινικὰ, στὸ Ἀμστερνταμ τὸ 1676 (Legrand, XVII, V σ. 106).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 255 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 93).

*8.—ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ/Βατραχομυομαχία,/Ἵμνοι. λβ./Η τῶν αὐτῶν πολυπλόκος ἀνάγνωσις./HOMERI ODYSSEA/Batrachomyomachia./Hymni. XXXII./Eorundem multiplex lectio./[Τυπ. Σῆμα: L. A]/VENETIIS MDXXXVII.

[Φύλλο: 251^v]:... Omnes quaterniones pter L II duerniones./VENETIIS IN OFFICINA LV-/CAEANTONII IVNTAE/MDXXXVII MEN-/SE MARTIO.

15,5 έκ.— φ. 250 + [1] + 56—Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος: ΕΦ 6345.—Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸ φ. [251^r]: DE BATRACHOMIOMACHIA ET/Hymnis ex Demetrii Chalcondylis epistola./Florentini exemplaris adnexa fronti. Ἀρχ.: Δεῖ μὲν τοι μὴ ἀγνωεῖν... Τελ.: ... τῶν τὰ ἐκείνου ἠκριβωκότων.—Τὴν ἐπιστολὴ ὀλόκληρη δημοσιεύει ὁ Legrand, XV - XVI, I σ. 14 - 15, περιγράφοντας τὴν ἐκδόση Φλωρεντίας τοῦ 1488.—Τὸ ἀντίτυπο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς δὲν ἔχει προμετωπίδα. Τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης εἶναι ἀκέραιο.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π. τ. Α', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 102).

*9.— COMMENTA / RIO DE LE COSE DE /TVRCHI, ET DEL S. GEOR/GIO SCANDERBEG, /PRINCIPE DI EPYRRO. /CON LA SVA VITA, ET/le vittorie per lui fatte, con l' aiuto de/l'altissimo Dio, et le inestima/bili forze, et virtu di/quello, degne/di memo=/ria./ [Διακοσμητικὸ]/M D XXXIX.

14,5 ἐκ.— φ. 48 (A₄ — F₄).— Στὸ ἀντίτυπο λαμβασμένη ἡ ἀρίθμηση τῶν φύλων 6 - 8 (ἡ σειρά: 8 - 7 - 6).— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἔργο τοῦ ἑλληνοαλβανοῦ D. Franco. Συσταχωμένο μὲ: 1) *Commentario de le cose de Turchi, di Paulo Iovio*. . . In Venetia 1540. (βλ. Jac.— Ch. Brunet, *Manuel du Libraire*, . . . φωτοτ. ἐκδόση, Copenhagen 1966, τ. Γ' στ. 585). 2) *Delle cose de Turchi libri tre*. . . (In Vinegia. . . Bernardin Milanese 1541). Γιά τις ἄλλες ἐκδόσεις τοῦ ἔργου βλ. παρακάτω, στίς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεώς του τὸ 1541.

Βλ. Ἄρχεῦτα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α' σ. 246 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 112).

*10.— /COMMENTARIO/DE LE COSE DE TVR/CHI, ET DEL S. GEORGIO/SCANDERBEG, /PRINCIPE DI/EPYRRO. /CON LA SVA VITA, ET/le vittorie per lui fatte, con l' aiuto de/l' altissimo Dio, et le inestima/bili forze, et virtu di/quello, degne di memo = /ria./ [Διακοσμητικὸ]/MD XLI.

15,5 ἐκ.— φ. 51 + [2] (A₄ — F₄ G₂). Τὸ φ. 50 δὲν ἔχει ἀριθμό.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἔργο τοῦ ἑλληνοαλβανοῦ Demetrio Franco.— Τὰ δύο τελευταῖα φύλλα: Tavola del Commentario delle cose premisse. Στὰ φύλλα 2 - 3 ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ στὸν Frederico Gonzaga (1 Ἰουλίου 1539), ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται στὴν ἐκδόση 1544/1545, ποὺ περιγράφει ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, III σ. 431. Ἄλλες γνωστὲς ἐκδόσεις: 1584 (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 271) καὶ 1591 (ὅ.π., σ. 310 - 3). Προστίθεται παραπάνω κι ἄλλη, τοῦ ἔτους 1539 (βλ. ἀρ. 9).

Βλ. καὶ Ἄρχεῦτα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 244 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 122).

*11.— ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ/Βατραχομουμαχία, /Ἕμνοι. λβ'. /Η τῶν αὐτῶν πολυπλόκος ἀνάγνωσις. /HOMERI ODYSSEA/Batrachomyomachia. /Hymni. xxij. /Eorundem multiplex lectio/ [Τυπ. Σῆμα]: Concordia paruae res crescunt/I.F./Τῇ ὁμοιοῖα τὰ μικρὰ ἀυξάνονται. /VENETIIS. M D XLII./

[Κολοφώνιας]: Venetijis apud Ioannem Farreum, et fra = /tres. Anno à partu Virginis./M D XLII.

15,5 ἐκ. - φ. [259] (AA₄ · III₄ KKK₄).— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων. Στὰ φφ. [257ν - 258*]: DE BATRACHOMYOMA = /chia & Himnis ex

Demetrii Chal/condylis epistola, Froren=/tini exemplaris ad=/nexa fronti. (Βλ. σημειώσεις στον άρ. 8). Στόν τόμο προστίθεται: ΟΜΗΡΟΥ ΒΙΟΣ (VENETIIS 1542) ό όποϊός έπαναλαμβάνεται στό τέλος άλλου τόμου πού περιέχει τήν 'Ιλιάδα (1542).

Βλ. και 'Αρχέτυπα και εκδόσεις, ό.π., τ. Α' σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 126).

*12.— ROMA/RISTAVRATA, ET ITALIA/illustrata di Biondo da Forli. TRADOTTE IN BVONA LIN=/gua uolgare per Lucio Fauno. [Εϊκόνα: SIBILLA]. IN VENETIA M.D. XL III. (Con Priuilegio del sommo Pontefice Paulo III. & dello Illustriss. Senato Veneto per anni X).

[Κολοφώνας]: REGISTRO. / AB a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. a a/b b b c c d d e e f f g g h h i i/Tutti sono quaderni, eccetto ii ch' é duerno./In Vinegia, per Michele Tramezzino,/ del M D XLIII.

15,5 έκ.— φ. [14] + 240 + [11] + [1 λ.]. Στό verso ή ίδια εικόνα τής Σίβυλλας.—'Ανάμεσα στά φφ. 64 - 5 υπάρχει χάρηξ (23,6 × 28,8 έκ.): NOVA/ITALIAE/ DELINEATIO.— Βιβλιοθήκη Βουλής: Αΐθουσα Σπανίων.

Τό αντίτυπο τής ΒΒ είναι μισοκατεστρεμμένο στό κάτω μέρος τής προμετωπίδος (οί λέξεις μέσα σέ παρένθεση, στήν περιγραφή μου). Διακρίνονται όμως, έκτός από τό έτος έκδόσεως, και μερικά ακόμη στοιχεία, ώστε είναι βέβαιο ότι στήν προμετωπίδα, στό σημείο αυτό, υπήρχε ό,τι και στήν έκδοση του έτους 1542.

Ό Ε. Legrand, XV - XVI, III σ. 414 - 5 περιγράφει τήν έκδοση του έτους 1542 (άλλά ή πληροφορία έτι τό βιβλίο άποτελείται από 341 φύλλα πρέπει νά διορθωθεί σέ 241). Διαπιστώνεται όμως διαφορά στήν έκδοση του 1543 και σ' εκείνη του 1542. Έπανέκδοση του έργου και τό 1543 μάς ήταν κίβλας γνωστή (βλ. Alberto Tinto, *Annali tipografici dei Tramezzino*, Βενετία - Ρώμη 1966, σ. 11 - 12. Ό ίδιος, σ. 29 - 30, περιγράφει κι άλλην έκδοση, του 1548). Μεταγενέστερη έκδοση του 1558, από τόν Dom. Giglio, περιγράφουμε στον άρ. 19.

Βλ. και 'Αρχέτυπα και εκδόσεις, ό.π., τ. Α', σ. 236 (όπου και οί «ϊστορικές ένθυμήσεις» πού υπάρχουν στό αντίτυπο. Φωτογραφία τής προμετωπίδος στή σ. 132).

*13.—VRBANI BOLZANII/BELLVNENSIS/GRAMMATICAE INSTITVTIONES/IN GRAECAM LINGVAM/VLTIMA IPSIVS CENSURA/EDITIONE QVE/PROBATAE./AC POST LONGAM SYPPRESSIONEM/TANDEM IN LVCEM EMISSAE/ADDITO INDICE RER. NECESSARI/LOCVPLETISSIMO./ [Τυπ. Σήμα]/VENETIIS. M.D. XLV./

[Κολοφώνας]: .../.../ VENETIIS APVD HAEREDES PETRI/RABANI ET SOCIOS MENSE/MAIO. M.D. XLV./.

21,5 έκ.— φ. [8] + 198 + [2]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Γραμματικῆς τοῦ Urb. Balzano, στὶς ὁποῖες δημοσιεύεται καὶ ποίημα τοῦ Μάρκου Μουσούρου πρὸς Οὐρβανόν. Σὺν ἀνεξάρτητο φυλλάδιο τοῦ 1502 τὸ περιέγραψε καὶ τὸ ἀναδημοσίευσε ὁ Legrand, XV-XVI, III σ. 136 - 7. Τὸ ποίημα στὸ βιβλίον ἐδῶ στὴ σ. [3].

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α' σ. 236 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 146).

*14.—LE COSE MORALI DI PLV=/tarcho, recate pur hora in questa/nostra lingua, da M. Gio=/uanni Tarchagnota./ Con la Tauola di tutto quello che si contiene nell' opera/ [Εἰκόνα: SIBILLA]/IN Venetia, Nel M D XXXXVIII./ Co'l Priuilegio del sommo Pontelice Paolo III. et de/l' Illustriss. Senato Veneto, per anni X./

[Κολοφώνας]: REGISTRO./.../.../Tutti sono quaderni, * duerno./In Venetia per Michele Tramezino, Ne l'anno/M.D.XLVIII./

14,2 έκ.— φ. [3] + 272.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ὁ E. Legrand, XV - XVI, III σ. 457 - 8, περιγράφει ἔκδοση τοῦ ἔτους 1549 «ἐπιτομῆς» τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν M. Tramezzino, σὲ μετάφραση τοῦ Ἰωάννη Ταρχανιώτη, καὶ προσθήκη: Δευτέρου μέρους τῶν Ἠθικῶν (= «Seconda parte delle cose Morali»...) τοῦ ἔτους 1548, μὲ μετάφραση τοῦ ἴδιου. Περὶ ἐκδόσεως τοῦ «La seconda parte... 1548» ἔχομε πληροφορία καὶ ἀπὸ τὸν Alb. Tinto, *Annali tipografici dei Tramezzino*, ὅ.π., σ. 31 - 2. Τοῦ πρώτου μέρους, τῆς «ἐπιτομῆς» (= «Alcuni opusculetti...»), ὑπάρχει ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς (βλ. Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 256. Φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 174), τὸ ὁποῖο, ὅμως, δὲν συνοδεύεται ἀπὸ δεύτερο μέρος. Ἀντίθετα, ὑπάρχει βιβλίον μὲ τὴν μετάφραση τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ χρονολογία 1548, ποῦ διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ περιγράφει ὁ E. Legrand. Πρῶτα πρῶτα δὲν ἀναφέρει: «Seconda parte». Τὰ προτασσόμενα, χωρὶς ἀρίθμηση, φύλλα εἶναι τρία, ὄχι τέσσερα. Σ' αὐτά, μετὰ τὸ φύλλον τοῦ τίτλου, ὑπάρχει ἡ δισέλιδη ἀφιέρωση τοῦ M. Tramezzino στὸν Giovanbattista Ludovisi καὶ στὶς δυὸ τελευταῖες σελίδες: Tavola di tutto quello si contiene nell' opera.

Ἄρα μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ M. Tramezzino τύπωσε τὸ 1548 τὸ ἐδῶ περιγραφόμενο ἔντυπο. Τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1549, τύπωσε τὶς «ἐπιτομὲς» (= «Alcuni opusculetti»), οἱ ὁποῖες, ἐπίσης, κυκλοφορήθηκαν σὺν ἔντυπο ἀνεξάρτητο. Ἀργότερα ἢ ἔκδοση τοῦ 1548, ἀφοῦ ἔγινε μικρὴ ἀλλαγὴ στὴν προμετωπίδα («Seconda parte...»), ἀφοῦ τῆς προστέθηκε τὸ παπικὸ privilegium καὶ ἐκεῖνο τῆς βενετικῆς πολιτείας (καὶ τὰ δυὸ δὲν ὑπάρχουν στὸ περιγραφόμενο ἔντυπο), ἐπισυνάφθηκε στὴν «ἐπιτομὴ», σὺν δευτέρου μέρους τοῦ ὅλου ἔργου. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι στὶς «ἐπιτομὲς» τοῦ 1549 διαβάζουμε, στὸ παπικὸ privilegium, ὅτι δίνεται στὸν Tramezzino τὸ δικαίωμα κυκλοφορίας γιὰ μιὰ δεκαετία τῶν «cose Morali di Plutarco... et li Epithomi del medesimo».

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., σ. 256 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 170).

*15.— CORONA/PRETIOSA,/Laqual insegna la lingua Greca volgare & literale,/Et la lingua Latina, & il volgar Italico/con molta facilità & prestezza, nuouamente emendata./
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΡΥΣΙΜΟΣ/ἤγγουν ζέφανος τίμιος ἀρτίως ἐπαναρθρωμένη,/ὕφ' ἧς ἔξεστι μαθάνειν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ τὴν ἀπτικὴν γλῶσσαν τῶν γραικῶν./ἔτι δὲ & τὴν γραμματικὴν/καὶ τὴν ἰδιωτικὴν/γλῶσσαν τῶν λατινῶν μετὰ ἐυ- /κολίας,/ καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ./[Διακοσμητικὸ]/
VENETHIS/

[Στὴν τελευταία σελίδα]: Τέλος./Registrum./ABCDEFGHIJ./Tutti soni quaderni ecceto H che è duerno./
In Venegia per Pietro & Gio. Maria fratelli, &/Cornelio nepote, di Nicolini da Sabio./Ne l' anno del Signore./ M D XLIX.

14,5 ἐκ.— σ. [58] + 1 λ.— Casanatense: κκ. XIII. 8.

Στὴν προμετωπίδα σημείωση: *Il nome del patron [di] questo libro si chiama Bastian [...] Romano 1586.*— Ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἐκδόσεως μᾶς ἦταν γνωστὴ. Βλ. Evro Layton, *The modern greek collection in the Harvard College Library*, «Harvard Library Bulletin» 19(1971), σ. 16. Τὴν ἔχει ἀντάξει στις ἀβιβλιογράφους του καὶ ὁ Φ. Η. Ἡλιοῦ, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία...* Ἀθήνα 1973, σ. 318⁷ (ἀπὸ ἀντίτυπο, ὅπως μοῦ ἀνακοίνωσε, τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης: Rossiana 6120). Τοῦ ἔργου γνωρίζομε, ὡς τώρα, ἐκδόσεις, στὸν 16ο αἰῶνα, τῶν ἐτῶν 1527 (Legrand, XV - XVI, I σελ. 199 - 202), 1543 (Legrand, XV - XVI, III σελ. 417), 1546 (Φ. Ἡλιοῦ, ὁ.π., σελ. 51 - 3) καὶ 1567 (Legrand, XV - XVI, IV σελ. 131 - 2).

*16.— AESOPI/PHRYGIS FABV=/LAE GRAECE ET LATINE,/CVM ALIIS QVIBVSDAM/opusculis, quorum Indicem sequens/pagella indicabit. [Διακοσμητικὸ]. Basileae apud Nicol. Bryling./Anno M.D.L.

15 ἐκ.— σ. [2] + 262 + [3].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στις σ. 201 - 223 τὸ ποίημα τοῦ Μουσαίου «Ἡρὸ καὶ Λέανδρος», με ἐπιμέλεια τοῦ Μ. Μουσοῦρου. (Γιὰ τὴν ἐκδόσει τοῦ Μουσαίου βλ. παραπάνω, σημ. στὸν ἀρ. 2). Στις σ. 249 - 262 ἡ Γαλεωμομαχία, με ἐπιμέλεια τοῦ Ἀριστοβούλου (Ἀρσενίου) Ἀποστόλη. Τῆς Γαλεωμομαχίας εἶναι γνωστὲς δύο ἐκδόσεις, μιὰ ἀχρονολόγητη τῆς Βενετίας (χρονολογεῖται στὸ 1494· βλ. Legrand, XV - XVI, σ. 18 - 19). Ἀναδημοσιεύεται κι ὁ πρόλογος τοῦ Ἀρσενίου, ποὺ στὴν ἐδῶ περιγραφόμενη ἐκδοσὴ ὑπάρχει στὴ σ. 249) καὶ μιὰ τῆς Βασιλείας, τοῦ ἔτους 1518 (Legrand, ὁ.π., σ. 237 - 8).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α', σ. 231 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 176).

*17.— CONSTANTINI/LASCARIS BYZANTINI/Grammaticae institutiones unà cum aliorum/quibusdam opusculis, atq; ad-

ditionibus/tum ad Graecā, tum ad Hebraicam /introductionem
quae hanc uoluenti paginam statim se/offertunt: atque ea/quidem
omnia/cum/interpretatione latina, et/quàm antea unquam/pro-
dierint, emen/datiōra./ [Τυπογραφικὸ σῆμα]/VENETHIS./

[Στὸ τέλος τοῦ φ. 432]: Finis Phocylidis Carminum. & deo gratia./
Τέλος τῶν τοῦ Φωκυλίδου ἐπῶν. καὶ θεῶ δόξα./

SERIES CHARTARVM/a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.
/A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z/AA BB CC DD
EE FF GG HH II./Omnes sunt Quaterniones./

Venetijs apud Petrum & Ioan. Mariam fratres/de Nicolinis Sabien-
ses, Sumptu Mel-/chioris Sessae. Ann dñi./MDL.

15,5 ἐκ.— φ. 432.— Casanatense: P.X. 1.

Τὸ βιβλίο ἀνήκει, ἄλλοτε, στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώ-
μης, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὴν «ἐνθύμηση» ποὺ εἶναι σημειωμένη στὴν προμετωπί-
δα του: «Collegij Graec. Catal. insci(;) Bibl.»

Γνωρίζουμε ὅτι οἱ Nicolini-Sabii τύπωσαν κι ἄλλες φορές τὴν Γραμματικὴ
τοῦ Κ. Λάσκαρη, τὸν 16^ο αἰώνα. Ἔχουν κιόλας βρεθεῖ ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1521,
1533, 1540 καὶ 1544 (Legrand, XV - XVI, III σ. 271 - 2, 346, 394 καὶ 423).

***18.— ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΟΜΗ-/ΡΟΥ ΑΜΦΩ ΗΤΕ ΙΑΙΑΣ ΚΑΙ Η/
ΟΔΥΣΣΕΙΑ, ΥΠΟ ΤΕ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΜΙΚΥΛΛΟΥ/καὶ Ιωαχείμου
Καμεραρίου, σπουδαίως πρὸς τὴν/νυνὶ ἐκδωσιν παρασκευασθεῖσαι./
OPVS VTRIVMQVE HOMERI ILIA = /DOS E ODYSSEAE,
DILIGENTI OPERA IACO-/bi MICYLLI & Ioachimi CAME-
RARIJ/recognitum./ADIECTA ETIAM EST EIVSDEM BATRA/
chomyomachia./ [Διακοσμητικὸ]/ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ Ο-
ΜΗΡΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ./Τοῦ αὐτοῦ Πορφυρίου, περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσ-
σεΐα τῶν νυμ-/φῶν ἄντρου./Porphyrij Philosophi Homericatum quae-
stionum liber./Eiusdem, de Nympharum antro in Odyssea, opus-
culum./Cum priuilegio Imperatorio et Regio./BASILEAE, PER
IOAN./Heruagium, 1551.**

[Κολοφώνας]: . . .BASILEAE, PER IOAN-/nem Heruagium,
Anno M.D. LI./Mense Augusto.

26,5 ἐκ.— σ. [14] + 394. + [1 λ φ.] + 314.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθου-
σα Σπανίων.

Στὸ δεύτερο μέρος, σ. 292 - 314, τὰ τοῦ Πορφυρίου Ὀμηρικὰ ζητήματα, καὶ
Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐα τῶν νυμφῶν ἄντρου, κατὰ τὴν ἐκδοση τοῦ 1518, ποὺ τὴν
περιγράφει ὁ E. Legrand, XV - XVI, I σ. 163 - 4. Τὸ ἐπιγράμμα τοῦ (Ἰαννοῦ)
Λάσκαρη στὴ σ. 292.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 183).

*19.—ROMA RISTAURATA/ET ITALIA ILLUSTRATA/DI BIONDO DA FORLI./TRADOTTE IN BUONA/lingua uolgare per Lucio Fauno./NUOVAMENTE DA MOLTI/errori corrette & ristampate./[Τυπ. σῆμα]/IN VINEGIA/Appresso Domenico Giglio./1558.

[Κολοφώνας]: REGISTRO /+ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X/YZ AA BB CC DD EE FF GG HH II/Tutti sono quaderni, eccetto II ch' é duerno./
IN VINEGIA,/Appresso Domenico Giglio/MDLVIII

φ. [8] + 241 + [10] + [3 λ.].—Casanatense: t. VIII. 7.

Στῆ δεύτερη σελίδα ἐνθύμηση: *Di Mons' Franc^o. Conti da Pauia Protontario Apostolico.*

20.—([Molino, Antonio, detto Burchiella], I fatti e le prodezze di Manoli Blessi Strathioto. In Vinegia, appr. Gabriel Giolito de' Ferrari, 1561).

— σ. 103 (10 χαλκογρ.).—Βλ. Leo Olschki, *Catalogue LII: Histoire de l'Empire Ottoman*... Florence 1903, σ. 28.

Ἔργα τοῦ Man. Blessi, ποὺ δημοσιεύτηκαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1564 - 1572, τὰ ἐνσωμάτωσαν στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία καὶ τὰ περιέγραψαν ὁ E. Legrand (XV - XVI, II, σ. 191 - 8, passim· III σ. 128 [δύο ἔντυπα]· IV σ. 170, 176, 177)· καὶ οἱ Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδημόσιος, *Προσθήκες, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII*, Ἀθήνα 1976, σ. 56 καὶ 57 (στὰ τελευταῖα δὲν δηλώνεται ποῦ σώζονται ἀντίτυπα).

*21.—ΟΜΗΡΟΥ/ΙΛΙΑΣ/ΕΚ ΤΗΣ ΗΕΜΠΤΗΣ ΚΑΙ/ἐπιμελεζέρας ἀναγνώσεως./CVM INDICE ADIECTO. /Vuormantiae apud Vuolffgangi Ce=phalaei haeredem Philippum, & Sigismum-/dum Feierabent. [Τυπ. σῆμα] /Anno 1563.

16 ἐκ.— φ. [10] + 277 + [2].—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στῆ σ. [2] τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ἰαννοῦ Λάσκαρη, ποὺ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν E. Legrand, XV - XVI, I σ. 161, παρμένο ἀπὸ Σχόλια στὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (ἔκδ. Ρώμης, 1517).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Β', σ. 238 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 18).

22.—(Epistola di M. Nicolo Papadopulo, detto il Poeta, à Sultan Selin Imperator de Turchi, in forma di una predica.—

Risposta de Sultan Selin Imperator di Turchi a tutti i sonetti a lui fatti da diuersi autori, & in uarie lingue. Medesimame(n)te lui responde per questi uersi, in lingua sua Turchesca, Latina, & Italiana. E con il suo comento dichiarando il tutto. Opera di M. Nicolo Papadopulo... [Venezia ca. 1572]].

— φ. [8] + 16. — Βλ. Leo Olschki, *Catalogo 151: Venezia e il Veneto, Φλωρεντία*, (1972), ἀρ. 422.

Στὸ ἔντυπο λείπει τὸ λατινικὸ κείμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται μνεῖα στὴν προμετωπίδα.

*23.—ANGELI/ARETINI/DE MALEFICIIS/TRACTATUS,/ DE INQUIRENDIS ANIMADVERTENDISQ/criminibus. opus nedum utile, sed necessarium omnibus,/maximé ijs, qui ad prouincias regendas/constituti sunt./...Cum eiusdem Angeli vita, per Thomas Diplobatacium edita./ VENETIIS, Apud Franciscum de Franciscis Senensem./MDLXXVIII./

[Κολοφώνιας]: VENETIIS. / Petrus Dusinellus excudebat. / MDLXXVIII.

34 ἐκ. — φ. [42] + 467 + [1]. — Casanatense: H.VII. 61.

Ἡ βιογραφία τοῦ Angelo dei Gambilioni (Aretino) ἀπὸ τὸν Θ. Διπλοβατάτση δημοσιεύεται στὸ δεῦτερο ἀριθμημένο φύλλο. Τῆς σύντομης αὐτῆς βιογραφίας μᾶς ἦσαν γνωστὲς κι ἄλλες δυὸ ἐκδόσεις, τοῦ 1530 στὴ Λυὸν (Legrand, *XV-XVI*, IV σ. 270 σημ. 1. Πρβλ. E. Legrand, *Bibliographie Ionienne*... τ. Α' Παρίσι 1910, σ. 27) καὶ τοῦ 1584 στὴ Βενετία (Legrand, *XV-XVI*, IV σ. 270). Ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθ. 1869, σ. 135, μαρτυρεῖ καὶ ἔκδοσιν τοῦ 1551.

*24.— CONCOR=/ DIA DISCORS, / SIVE / QVERIMONIA CATHOLICAE CHRISTI/Iesu Ecclesiae, ad Illustriss. S. Rom. Imperij Principes, et alios/ad unum omnes, nomine semichristianae Confessionis suae Au/gustanae temerè gloriantes, qua liquidò ipsis demonstrat, simu/latam, ac verè personatam ipsorum Concordiam, anno 1580./initam, non solùm viros facere Antichristianos; sed et/minimè solidis, immo Asystatis ad-/eòque pugnantis niti/fundamentis. / AVTHORE / Reuerendissimo VVilhelmo Lindamo Eccle/siae Ruraemundensis Episcopo:/INSERTA EST CENSURE DOCTISSI-/mi viri Ieremiae Patriarchae Constantinopolitani de Confes/sione Augustana epitome, qui illam grauissimorum, plus/minus XXXIII. errorum, Catholicae/fidei concorditer, con-/demnat./ COLONIAE./In officina Bircmannica/C/᾿/᾿. LXXXIII./Cum priuilegio S. Caesar. Maiestatis.

[Κολοφώνας]: COLONIAE/Typis Godefridi Kempensis.

15,5 έκ.— σ. 323.— Casanatense: dd.VI. 5.

*25.— ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΤΗΣ/ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ./HOC EST,/PAVSANIAE ACCV-/RATA GRAECIAE DESCRIP-PTIO, QVA LECTOR CEV MANV/PER EAM REGIONEM CIRCUM-DVCITVR:/A GVILIELMO XYLANDRO.../. . . recognita et . . . repurgata./ . . FRANCOFVRTI/Apud haeredes Andreae Wecheli,/ANNO MDLXXXIII.

34 έκ.— σ. [12] + 508 + [76] + [12] + 352.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στις σ. [5 - 10] ἀναδημοσιεύεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μάρκου Μουσούρου στὸν Ἰανὸν Λάσκαρη, ἡ ὁποία ὑπάρχει καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ Παυσανία τοῦ 1516 (Legrand, XV - XVI, I σ. 143 - 150).

Βλ. καὶ Ἐργεῖνα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Β', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 123).

26.— (ΨΑΑΘΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΔΑΒΙΔ/Ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου/οἰκονομίας, ἀφπδ' / [Κολοφώνας]: ΤΕΛΟC./Ἐ'τει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ/κῦ καὶ Θῦ & σρς ἡμῶν ΙῚ Χῦ, ἀφπδ')

Βλ. Ν.Α. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τ. Α' Ἀθ. 1967, σ. 635. Φωτογραφία προμετωπίδος καὶ τελευταίας σελίδος στὸν πίνακα LXX (πβ. καὶ σ. 690). Στὰ ἀβιβλιογράφητα ὁ Φ. Ἡλιοῦ, *Προσθήκες*, ὅ.π., σ. 319²⁸.

*27.— L'HISTOIRE DE/LA DECADENCE/DE L'EMPIRE GREC, ET/ESTABLISSEMENT DE CELVY/des Turcs; Comprise en dix liures/par Nicolas Chalcondyle/Athenien./ De la traduction de Blaise de VIGENERE/Bourbonnois./ [Διακοσμητικό]. /A PARIS, Pour Abel l' ANGELIER, au premier pilier/de la grand' Sale du Palais./M.D. LXXXIII./AVEC PRIVILEGE DV ROY./

24 έκ.— φ. [33] + σ. 734 + φ. [1 λ.] + [19] + [1 λ.]— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλες Παρισινές, στὸν 16^ο αἰῶνα, ἐκδόσεις τῆς Ἱστορίας τοῦ Ν. Χαλκοκονδύλη, ἀνεξάρτητες ἢ ἐνσωματωμένες σὲ ἄλλα ἱστορικὰ ἔργα, μᾶς εἶναι, ὡς τώρα, γνωστὲς τῶν ἐτῶν 1567 καὶ 1577 (Legrand, XV - XVI, IV σ. 133 - 135, καὶ 208). Τὴν ἔκδοση τοῦ 1584, ποὺ περιγράφουμε, τὴν εἶχε ἀναφέρει καὶ ὁ Γ. Ι. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*. . ., Ἀθ. 1872, σ. 91.

Βλ. καὶ Ἐργεῖνα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Β', σ. 229 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 126).

28.— ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ/Ἡ παροῦσα ἀποστολικὴ βίβλος, ἐτυπώθη/ἐν Βενεταίαις νειωσί, μετὰ πολλῆς/ἐπιμελείας ἐκ τῶν τύπων/τοῦ κουνάδου/ἔτει ἀπὸ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου καὶ/Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφπε:

19,5 ἐκ.— φ. [2 λ.] + 160.— Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. Στὴν δευτέρα σελίδα χαλκογραφία μετὰ τὴν Ἀνάσταση. Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 207 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σελ. 85).

Τὸν ἴδιο χρόνον «ἐκ τῶν τύπων Κουνάδου» τυπώθηκε καὶ Εὐχολόγιο (Βλ. Μ. Φώσκολος, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Μὲ συμπληρώσεις στὶς βιβλιογραφίαις τῶν E. Legrand καὶ Δ. Γκίνη - Β. Μέξα, «Ὁ Ἑραριστής», τ. 9 (1971), σ. 32. Συμπληρωματικὲς πληροφορίαι ἀπὸ Γ. Λαδᾶ — Ἀθ. Χατζηδῆμο, Προσθῆκες... γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII, ὁ.π., σ. 79).*

*29.— ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ/ΤΟ ΜΕΓΑ./ΗΓΟΥΝ/Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ./ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΟΝ/MAGNUM, SEV/MAGNUM GRAMMATICAE PENV:/... OPERA FRIDERICI STLBVRGII VETER./Ε Typographeio Hieronymi Commelini,/ANNO CHRISTI MDXCIII./ [Dedicatio: 1595].

36 ἐκ.— σ. VIII + στ. 828 + σ. 163.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπασιών.

Στὶς σελ. VII - VIII τὰ ποιήματα τοῦ Μάρκου Μουσούρου καὶ Ἰωάννου Γρηγοροπούλου, πού ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1499 τὰ ἀναδημοσιεύει ὁ E. Legrand, XV - XVI, I σ. 55 - 62. Τὸ ἀντίτυπον τῆς BB ἀνῆκε στὸν Αἰμίλιον Πόρτο καὶ ἔχει πολλὰ σημειώσεις ἀπὸ τὸ χέρι του.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Β', σ. 253 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 179).

*30.— HOMERI / POETAE CLARISSI/MI ODYSSEA, ANDREA DI=uo Iustinopolitano interprete, ad/uerbum translata./EIVSDEM BATRACHOMIOMA-/chia, id est, Ranarum et murium pugna, Aldo/Manutio Romano interprete. /EIVSDEM HYMNI DEORVM, XXXII, /Georgio Dartona Cretense interprete. [Τυπ. σῆμα: Sessa]/VENETIIS. [s.a.].

15,5 ἐκ.— φ. 238 + [2] — Casanatense: r. VI. 26.

Στὴν προμετωπίδα σφραγίδα τοῦ καρδινάλιου Casanata. Τὴν ἔκδοσιν πρέπει νὰ θεωρήσουμε τοῦ 16ου αἰώνα. Γιὰ τὸν τυπογράφο βλ. Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος, *Τὰ ἐν Βενετία τυπογραφεία*, ὁ.π., σ. 294.— Τῆς μεταφράσεως τῶν Ὀμηρικῶν ὕμνων ἀπὸ τὸν Κρητικὸ Γεώργιο Δαρτόνα μᾶς εἶναι γνωστὲς ἄλλες τέσσαρες ἐκδόσεις, χρονολογημέναι αὐτὲς, τῶν ἐτῶν 1537, 1538 στὴ Λυών, τοῦ ἴδιου ἔτους στὸ Παρίσι καὶ τοῦ 1540 (Legrand, XV - XVI, III σ. 367, 374 καὶ 396).

*31.—ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ/ΤΟΥ ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΟΥ/ΤΑ ΣΩΖΟΜΕ-
ΝΑ./OPERUM ARISTOTELIS STAGIRITAE PHILOSO/PHO-
RUM OMNIUM LONGE/PRINCIPIS, NOVA EDITIO/Graece &
Latinè. . . ex bibliotheca Isaaci Casauboni. . . Aureliae Allobrogum,
apud Petrum de la Roviere. MDCV.

32 έκ.—[Τόμοι 2].—Casanatense: L.I. 34.5.

Περιέχονται και μεταφράσεις τῶν Θεοδώρου Γαζῆ, Ἰωάννου Ἀργυροπούλου
καὶ Νικολάου Λεονίου Θεωμάτιου.

32.—ΒΙΒΛΙΟΝ/ΤΟΥ/ΜΑΡΤΙΟΥ/ΜΗΝΟΣ/Περιέχον τὴν πρέ-
πουσαν αὐτῶ/ἄπασαν ἀκολουθίαν./Τὸ παρὸν βιβλίον τετύποτὲ Ἐνετίη-
σιν/παρὰ Ἀντωνίῳ τῶ Πινέλλῳ/Ἔτει ἀπὸ τῆς Θεογονίας ,αχιδ'

28 έκ.—φ. 72.—Γράμματτα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.—Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου:
Α 39 (Πρ. Νικὸδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σ. 22).

Ὁ Ant. Pinelli τὸ ἴδιο ἔτος τύπωσε καὶ μνηαῖο τοῦ Ἀπριλίου (Legrand,
XVII, I σελ. 101), τοῦ ὁποίου ἀντίτυπο ὑπάρχει καὶ στὴν βιβλιοθήκη μονῆς Λει-
μῶνος.

*33.—BARTOLI/à Saxoferrato/LVCERNAE IVRIS,/OMNIA,
QVAE EXTANT, OPERA/. . ./IACOBI Anelli de Bottis. . . et
PETRI Mangrellae Cauensis,/ . . .illustrata./ . . ./TOMVS PRI-
MVS./ . . ./VENETIIS, Apud Iuntas. M.DCXV./ . . .
[Σελ. 8 - 9]: BARTOLI SAXOFERRATENSIS/PRAECLARISSI-
MI IVRIS UTRIUSQUE/INTERPRETE VITA,/Per Dominum
Thomas Diplouatium, I.V. Doctorem edita.

41 έκ.—Casanatense: G. I. 7.

Σημειώσεις στὰ ἔργα τοῦ Bartoli εἶχε δημοσιεύσει ὁ Θ. Διπλοβατάτζης τὸ
1575 καὶ τὸ 1576 (Legrand, XV - XVI, IV σ. 193 καὶ 207. Περιγράφοντας στὴν
Bibliogr. Ioniene, Α' σ. 23 - 24, τὸ ἴδιο ἔργο τὸ χρονολογεῖ 1581!). Σύμφωνα
μὲ πληροφορίες τοῦ Κ. Σάθλα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ὁ.π., σ. 135, ὁ Διπλοβατά-
τζης δημοσίευσε ἔργα τοῦ Βαρτόλδου [sic] τὸ 1572 στὴ Βενετία καὶ τὸ 1596 στὴν
Κολωνία.

*34.—SANCTI PATRIS NOSTRI/IOANNIS/CHRYSOSTOMI/
ARCHIEPISCOPI/CONSTANTINOPOLITANI,/Ad populum An-
tiochenum, adversus Iudaeos, de incomprehensibili/Dei natura,
de Sanctis, deque diuersis eiusmodi argumentis,/Homiliae LXXVII.
/Nunc primum Graecè et Latinè coniuctim editae . . ./. . ./. . ./. . ./
TOMUS PRIMUS./FRONTO DUCAEUS BVRDEGALENSIS. . .
/. . ./. . ./PARISIIS,/Apud SEBASTIANUM CRAMOIST, ET

ANTONIUM STEPHANUM,/Typographum Regium./M.DC.XXI.
/EX REGIS PRIVILEGIO./

33,5 ἐξ.— Casanatense: B. IV. 17.

Στίς σ. 327 - 328: THEODORI GAZAE THESSALONICENSIS AD ALPHONSUM REGEM/praeatio in orationes de incomprehensibili Dei natura S. Ioannis Chrysostomi, quas è Graeco in Latinum vertit.

Στίς σ. 328 - 393: EIVSDEM DE INCOMPREHENSIBILI/Dei natura, contra Anomoeos, absente episcopo,/Homilia prima./Theodoro Gaza Thessalonicensi interprete.

*35.— THEOPHRASTI ERESII [sic]/De/HISTORIA PLANTARVM/LIBRI DECEM,/Graecè & Latinè./In quibus/Textum Graecum variis Lectionibus,/emendationibus, hiulcorum supple =/mentis: Latinam GAZAE versionem nova/interpretatione ad margines: totum Opus/absolutissimis cum Notis, tum Commen =/tariis: item rariorum Plantarum iconibus/illustravit/IOANNES BODAEVS à STAPEL,/Medicus Amstelodamensis./Accesserunt/IVLII CAESARIS SCALIGERI,/in eosdem libros Animadversiones: /ET ROBERTI CONSTANTINI/Annotationes,/Cum INDICE locupletissimo./AMSTELODAMI/Apud Henricum Laurentium/Anno 1644.

39 ἐξ.— φ. [10] + σ. 1187 + φ. [43].— Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη: Ε.Φ. 12498^α.

Τὸ ἴδιο ἀντίτυπο τὸ ἀναφέρει ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, *Ἱστορικὴ βιβλιογραφία*. . . Τόμος Α' (1470 - 1899), Ἀθ. 1938, σ. 173. Ἄλλο ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης (βλ. Ἀχιλ. Γ. Ααζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*, Ἀθ. 1964, σ. 114). Τὸ «Περὶ φυτῶν» ἔργο τοῦ Θεοφράστου, σὲ μετάφραση Θ. Γαζῆ, ἐκδόθηκε, σὰν αὐτοτελὲς ἔντυπο, τὰ ἔτη 1483 1528, 1529 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 53 - 7, 116, 325 - 6), καὶ ἄλλες φορές ἐνσωματωμένο σ' ἄλλα ἔργα, προπαντὸς στίς ἐκδόσεις - μεταφράσεις τοῦ Ἀριστοτελικοῦ ἔργου «Περὶ ζώων».

*36.— LUCII CORNELII/EUROPAEI/MONARCHIA/SOLIPSORUM./Ad virum Clarissimum/LEONEM ALLATIVM./Cui nuperrimè accessit/CLAVIS OMOMASTICA./[Διακοσμητικὸ]/Iuxta exemplar VENETVM,/Superiorum permissu./CIΩDCXLVIII.

14 ἐξ.— σ. 158 + [6].— Casanatense: g. XX. 24.

Ἡ ἔκδοσις δὲν ἀναφέρει τόπο καὶ τυπογράφο. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ ἔργου ἔγινε στὴ Βενετία τὸ 1645 (Legrand, *XVII*, V σ. 60). Τὸ ἔργο τυπώθηκε καὶ ἄλλες φορές στὰ ἰταλικά, στὰ γαλλικά ἢ συσταχωμένο σὲ ἄλλα ἔργα. Βλ. *Bibliotheca Casanatensis Catalogus ὀ.π.*, τ. IV, σ. 247.

37.—(ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ/ΕΥ' ΛΑΒΗ' Σ ΚΑΙ' ΨΥ' ΧΟΦΕΛΕΣΤΑ-
ΤΗ/Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν/ΣΤΑΥΡΟ'Ν,/Ποιηθεῖσα μὲν παρὰ
τοῦ λογιωτάτου/ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Νικηφόρου Ρ'ωδίου τοῦ Κρη-
τός./Τανῦν δὲ νεωστὶ τυπωθεῖσα εἰς χάριν/τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν τίμιον
καὶ ζωο/ποιὸν Σταυρὸν εὐλαβείας τοῦ εὐ-/γενεστάτου ἐν ἄρχουσι Σ'
Χρι-/σιανικωτάτου Κυρίου/Ἰωάννου Λοράνδου/τοῦ Κρητός:—/Παρὰ
τοῦ φιλέλληνος Γ'ωάννου Ἀντωνίου/τοῦ Γουλιανοῦ/Ἐνετίτησιν, ἀχμη'/
— Con licentia de' Superiori & Privilegio:—/Πουλίετα κοντὰ εἰς
τὸν Πόντο τοῦ Α'γίου Φαντίνου:).

—, σ. 14.— Βλ. Ν.Α. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων...*, ἔ.π., σ. 279.

38.—(Matthaei DEVARII, De Graecae linguae particulis. Lon-
dini 1657).

Ἐκδοση ποῦ ἀκόμα λανθάνει. Βλ. παρακάτω, στίς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως
τοῦ ἔργου τὸ 1793.

*39.—[ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ Ἐκισαρείας Ἔργα. Interprete Claudio
Maltreto Parisiis e typographia Regia 1663]. Tomi II pars poste-
rior]:

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ/ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ/ΑΝΕΚΔΟΤΑ·/PROCOPII CAE-
SARIENSIS/ARCANA HISTORIA./QUI EST LIBER NONUS
HISTORIARUM./Ex Bibliotheca Vaticana NICOLAUS ALEMANNUS
protulit,/Latinè reddidit, Notis illustravit./Recognovit, va-
rias lectiones adiecit, al lacunas ferè omnes/impleuit CLAUDIUS
MALTRETUS Aniciensis,/è Societate IESU/... PARISIIS, È
TYPOGRAPHIA REGIA. M.DC.LXIII.

[Κολοφώνας]: PARISIIS,/IN TYPOGRAPHIA REGIA,/CU-
RANTE SEBASTIANO CRAMOIST,/Regis ac Reginae Archi-
typographo./MDCLXIII.

43 ἐκ.— φ. [4] + σ. XXIV + 216 + φ. [41] — Casanatense: V. I. 3.

Στὴν ἀρχή: *Illustrissimo et Reverendissimo D. P. Ludovico Cardinali Ludovisio, S.R.E. Camerario. Nicolaus Alemannus F.*

Στίς σ. I - XIV: *Nicolai Alemanni De Procopio, et Arcana eius Historia iudicium.*

Μετὰ τὸν Προκόπιο, στὸν τόμο, τὰ ἔργα Νικηφόρου Βρυεννίου 1661 (P. Possinus).— Τὴν ἔκδοση μαρτυρεῖ καὶ ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ἔ.π., σ. 296 (ὁ ὁποῖος κάμει λόγο καὶ γιὰ δυὸ ἄγνωστὲς μας, ὡς τώρα, ἐκδόσεις, μιὰ στὴ Ρώμη τὸ 1624 καὶ μιὰ στὴν Κολωνία τὸ 1669). Ἀντίτυπο ὑπάρχει καὶ στὴν Πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰασιού τῆς Ρουμανίας (βλ. Nicos Gaidagis, *Catalogue cartilor Grecesti de la Biblioteca Centrala Universitara «M. Eminescu»*,

τ. Α' 'Ιάσι 1974, σ. 153). Μᾶς εἶναι γνωστές κι ἄλλες δύο, παλαιότερες, ἐκδόσεις τῆς μεταφράσεως τῆς Ἱστορίας τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸν Ν. Ἀλεμάννο, τῶν ἐτῶν 1623 καὶ 1654 (Legrand, *XVII*, I σ. 177 - 8 καὶ II σ. 71 - 72, ἡ δευτέρα ὄχι ἀπὸ αὐτοψία).

*40.—BIBAIION/O'NOMAZOMENON/ΘΗΣΑΥΡΟΣ. / Ο'ΠΕΡ ΣΥΝΕΓΡΑΨΑΤΟ, Ο' Ε'Ν ΜΟΝΑΧΟΙΣ/ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ/Ο' ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟΣ, & ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ Ο' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ./ Ε'νταῦθα ἐτέθησαν, καὶ ἕτεροι τινὲς λόγιοι, ὠφέλιμοι, ἐπτὰ/εἰς τὸ τέλος τοῦ Βιβλίου. Μετὰ καὶ τὴν/ἐξήγησιν τοῦ, Πάτερ ἡμῶν./Τὸ παρὸν Βιβλίον τετύπεται, Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ, παρὰ/Ἀ'νδρέα τῷ Γουλιανῷ, ἀναλώμασι τοῖς αὐτοῦ./Ε'πιμελεία δὲ καὶ διορθώσει, Γρηγορίου/Γ'ερομονάρχου/Βλάχου τοῦ Κρητός./CON LICENZA DE' SVPERIORI./ [Ἐμβλημα]./Ε'τι ἀπὸ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν/Γ'ΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ'. ,αχζζ'.

22,5 ἐκ.— σ. 552 (A₄ - Z₄ Λ₄- L₁₄ Mm₂).— Casanatense: B. VI. 46.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1562 - 1799 ἔγιναν πολλὰς ἐκδόσεις τοῦ *Θησαυροῦ*. Μᾶς εἶναι γνωστές ἀπὸ αὐτοψία ἢ ἀπλὴ γραπτὴ πληροφορία, 37 συνολικά. Τοῦ τυπογράφου Andrea Giuliani βρέθηκε ἄλλη μιὰ ἐκδοση, τοῦ ἔτους 1682 (Legrand, *XVII*, V σ. 121 - 2). Καμιὰ ὅμως, ἀπὸ ὅσο ξέρω, δὲν ἀναφέρει γιὰ ἐπιμελητὴ τὸν Γρηγόριο Βλάχο.

*41.—VETERES de Re Militari Scriptores... Vesaliae Clivorum, ex officina Andreae ab Hoogenhuysen, CIJIO C L XX.

... Casanatense: S. III. 2.

Στις σ. 295 - 357: Aeliani De instruendis aciebus opus ad Hadrinum: a Theodoro Thessalonicense Latinum factum & Antonio Panormitae Alphonsi regis praeptori dicatum.

Στις σ. 377 - 404: Castramentatio Romanorum ex Polybii lib. VI. Historiarum. Versa olim è Graeco ab A. Iano Lascari.

Τῆς μεταφράσεως τοῦ Θ. Γαζῆ μᾶς εἶναι, ὡς τώρα, γνωστές δύο ἐκδόσεις στὸν 15^ο αἰῶνα καὶ 13 στὸν 16^ο, καμιὰ στὸν 17^ο. Σ' ἐκεῖνες τῶν ἐτῶν 1585 καὶ 1592 δημοσιεύτηκε καὶ ἡ μετάφραση τοῦ Πολυβίου ἀπὸ τὸν Ἰανὸν Λάσκαρη (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 278 καὶ 319 - 320), ἡ ὁποία ἔχει τυπωθεῖ ἀνεξάρτητα ἄλλες τέσσερες φορές, τὸ 1529, 1537, 1596 καὶ μιὰ ἀχρονολόγητη (βλ., ἀντίστοιχα, Legrand, *XV - XVI*, I σ. 204 - 5, III σ. 367 - 8, IV σ. 343 καὶ III σ. 108).

*42.—Ω'ΡΟΛΟΓΙΟΝ/Α'ρτι ἀκριβῶς ἐκδοθέν, καὶ/ἐπιμελῶς ἐπανορθωθέν/Παρὰ τοῦ Σοφ. καὶ Παν. Α'μβροσίου Α'ββ./τοῦ Γραδενίγου, Βιβλιοφύλακος τοῦ/Α'Γ'Ι'ΟΥ ΜΑ'ΡΚΟΥ./Μετὰ πλείζων Πασχαλίων, καὶ τοῦ Συν-/ταγματίου, περὶ πασῶν τῶν Νησειῶν,/μεταγλωττισθέν-

τος εἰς κοινὸν ἰδίω-/μα παρὰ Νικηφόρου Γ'ερομ./τοῦ Πασχαλέως./
[Εἰκόνα βρεφοκρατοῦσης Παναγίας]/Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ, ,αχος./Παρὰ Α'ν
δρέα τῷ Γουλιανῷ./

13 ἐκ.— φ. [1] + σ. ψις' [= 716] + φ. [10]. Στῆ σ. [2] ξυλογραφία με τὸν
Χριστὸ αἶροντα τὸν Σταυρό. Στῆ σ. κς' ξυλογραφία με τὴν Ἁγία Τριάδα. Γράμ-
ματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Casanatense: d. XIV. 11.

Τὸν ἴδιο χρόνον Ὁρολόγιον, με διόρθωση ἐπίσης τοῦ Ἀμβροσίου Γραδενίγου
καὶ τὰ κείμενα τοῦ Νικηφόρου Πασχαλέως, δημοσίευσε καὶ ὁ Ν. Γλυκὺς (= 743
σελίδες)· βλ. Legrand, *XVII*, II σελ. 326. Ἀπὸ τοὺς τυπογράφους Giuliani μᾶς
εἶναι γνωστὲς κι ἄλλες δυὸ ἐκδόσεις τοῦ Ὁρολογίου, τὼν ἐτῶν 1645 καὶ 1667 (Le-
grand, *XVII*, σ. 3 - 4 καὶ 200).

*43.— ἈΠΟΣΤΟΛΟΣ, /ΣΥ'Ν ΘΕΩ Α'ΓΓ'Ω./Νεωστὶ μετατυπω-
θεῖς, καὶ μετὰ ἐπιμελείας, ὧν/εἶχον πρότερον σφαλμάτων/ἐκκαθαρ-
θεῖς./Η' πίσις ἡμῶν, οὐκ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων/ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ./
[Μορφὲς δύο Ἀποστόλων].Ε'ΝΕΤΙ'ΗΣΙΝ, ,αχπ./ Παρὰ Α'νδρέα τῷ
Γουλιανῷ.

21 ἐκ.— σ. 320 (A₄ - V₄). Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Casanatense:
A. XII. 29.

Δὲν ἔχει βρεθεῖ ὡς τώρα, ἀπὸ ὅσο ξέρω, ἄλλη ἐκδοση τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ
τοὺς Giuliani.

44.— ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΝ/Ε'ΚΛΟΓΙΟΝ/Τουτέστιν οἱ ὄ-
ραιότεροι βίοι τῶν Ἀγίων, ἐκ τοῦ/Μεταφραστοῦ Συμεῶνος/Ἐκλελε-
γμένοι, καὶ εἰς κοινήν μεταφρασθέντες Διάλεκτον,/διὰ τὴν τῶν Ὀρθο-
δόξων ὠφέλειαν, παρὰ Ἀγαπίου/Μοναχοῦ τοῦ Κρητός,/ΝΕΩΣΤΙ
ΜΕΤΑΤΥΠΩΘΕΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΜΕΤΑ/πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέν-
τες./ΕΝΕΤΙΗΣΙ. 1680./Παρὰ Νικολάω Σάρω/,αχπ'/CON LICENZA
DE' SUPERIORI.

21 ἐκ. — σ. 368.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 155 (Πβ. Νικὸδ. Παυλόπου-
λος, ὅ.π., σ. 68).

*45.— LA/ROSAURA/Dramma per Musica./DEDICATA/All'
Ill. st iss. [sic] Sig. e Padrone Colendiss./Il Signor Caualiere/ODO-
ARDO VINCENTINO/REATINO./ [Φιγούρα γυναικείας μορφῆς με
ἄνθη] /IN ROMA, Per Marc' Antonio/& Orazio Campana 1695.

13 ἐκ.— σ. 71.— Casanatense: Comm. 328 (int. 5).

Στῆ σ. 3 - 4: Ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Angelo Rosati· σ. 5: "Ὅτι ἡ ἐπιτυ-
χία τῆς Rosaura στῆ σκηνῇ ὀφείλεται καὶ στῆ μουσικῇ τοῦ Giacomo Antonio
Pertì. Δὲν ἀναφέρεται τίποτεα περὶ Bezzi (βλ. Legrand, *XVII*, II σ. 456)· σ. 10:
Imprimatur (γ.χ.).

Εἶναι ἔργο τοῦ Ἀντωνίου Ἀρκολέου. Στὴν προμετωπίδα τοῦ ἀντιτύπου τῆς Casanattense νεώτερο χέρι σημείωσε: *d' Antonio Arcoleo*. Ὁ Legrand (ὁ.π.) περιγράφει ἔκδοση τοῦ ἔργου στὰ 1689 καὶ ἀναφέρει πὼς ἔχει πληροφορία ὅτι ἡ δευτέρα ἔκδοση τοῦ ἔργου ἔγινε στὰ 1693.

*46.—*Miniera dell' Argutezze Scoperta dal Signor Silvio Arcudi, ed illustrata dal P. Alessandro Tomaso Arcudi suo Pronipote, de' Predicatori.*

Δημοσιεύτηκε στὴ σειρά: *La Galleria di Minerva ovvero Notizie Universalii... Tomo secondo... In Venetia MDCXCVII, Presso Girolamo Albrizzi... , σελ. 297 - 316.*—Casanattense: R.IV.13.

Μᾶς εἶναι γνωστὰ κι ἄλλα τρία ἔντυπα τοῦ Ἀλεξάνδρου Θωμᾶ Ἀρκούδη (ὁ ὁποῖος δημοσίευσε καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο *Candido Malamorte Ussaro*), ποὺ τὰ ἐνσωμάτωσε στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία ὁ E. Legrand *XVII, V* σ. 166 - 7, καὶ *XVIII, I* σ. 70 - 1 καὶ 119). Ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, σ. 452, κάμει λόγο καὶ γιὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου, ποὺ δημοσιεύτηκαν, τῶν ὁποίων, ἕμως, δὲν ἔχει βρεθεῖ ἀντίτυπο.

47.—(*Matthiae DEVARII, De Graecae linguae particulis. Noribergae 1700*).

Ἐκδοση ποὺ ἀκόμα λανθάνει. Βλ. παρακάτω, στίς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τὸ 1793.

*48.—*ΣΟΥΙΔΑΣ./SUIDAE LEXICON,/GRAECAE & LATINE./Textum GRAECUM cum MANUSCRIPTIS/Codicibus collatum a complurimis mendis purgavit,/NOTISQUE perpetuis illustravit:/Versionem Latinam AEMILII PORTI/ innumeris in locis correxit;/Indicesque AUCTORUM et RERUM adjecit/LUDOLPHUS KUSTERUS,/Professor humaniorum literarum in Gymnasio/Regio BEROLINENSI./ [Τυπ. Σῆμα] /CANTABRIGIAE,/ TYPIS ACADEMICIS. MDCCV./*

[Τόμοι 3]: 42 ἐκ. — φ. [11]+σ. 932 /φ. [1]+σ. 775/ φ. [1]+σ. 719. Βιβλιοθήκη τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος: R. 9.

Τῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ «Σουίδα», σὲ λατινικὴ μετάφραση τοῦ Αἰμ. Πόρτου, τὸ 1619, γνωρίζουμε δυὸ ἀντίτυπα, ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους (Legrand, *XVII, I* σ. 134-5). Στὸν πρόλογο τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἐπιανεκδόσεως, φ. [10^v], σημειώνει ὁ νέος ἐπιμελητής: «*Ex Notis Aemilii Porti ea excerpsumus, quae ad rem facere, & alicujus momentis nobis esse videbantur. Sunt enim annotationes ejus leviores plerumque, & tironibus tantum aptae; quibus proinde Suidam onerare nolimus*». Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἡ νέα ἔκδοση ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τῆς βασικῆς τὴν πρώτη ἐκείνη, αἰτία γιὰ τὴν ὁποία (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου ἐπιμελητοῦ στὴν προμετωπίδα) ἐθεωρήσαμε δίκαιη τὴν ἐνσωμάτωσή τῆς

στην Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Τὸ ἀντίτυπο ἔχει κίβλας ἀνακρινωθεῖ. Βλ. Ἑλλη Δ. Μαρσέλλου, *Παλαιὰ ἢ σπάνια ἐκδόσεις παρὰ τῆ Βιβλιοθήκη τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθ. 1975, σ. 17. Ἄλλα ἀντίτυπα: Leo Olschki, *Catalogo 135: Libri antichi in greco*, Φλωρεντία [1958;], ἀρ. 403, καὶ Ἀχιλ. Γ. Λαζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*, Ἀθ. 1964, σ. 214 - 5.

49.—SANCTISSIMI DOMINI/NOSTRI/CLEMENTIS XI./PONT. MAX./Homilia habita in Basilica S. Mariae ad Praesepe die/Natali Domini MDCCV/Graecè reddita/A DEMETRIO GEORGVLLIO/Peloponnesio Collegii Graecorum de Vrbe/Alumno./VENETIIS, MDCCVI/Apud Antonium Bortoli/SUPERIORUM PERMISSU.

21 ἐκ.— σ. 10 + [2 λ.].— Μονὴ Λεμιῶνος Λέσβου: Β 177 (πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὁ.π.*, σ. 75).

Γνωρίζουμε ἀρκετές ἐκδόσεις μεταφράσεων ὁμιλιῶν τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΑ', καμωμένες ἀπὸ τοὺς Ἀλοῦσιο Ἀνδρούτση (Legrand *XVIII*, I σ. 40), Ἰωάννη Πατούσα (αὐτ., σ. 17 - 8), Λαυρέντιο Ἀμιμράλιο (Μ. Φώσκολος, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης*, ὁ.π., σ. 37 - 8), Μελέτιο Τυπάλδο (Legrand, *ὁ.π.*, σ. 16 καὶ 18), Ἱερόνυμο Τυπάλδο καὶ Ἰωάννη Ἀνδρέα Γρίττη Τυπάλδο (Μ. Φώσκολος, *Συμπλήρωμα στὶς ἑλληνικὲς ἱστορικὲς βιβλιογραφίες*, «Ὁ Ἑρμιστής» ΙΒ', 1975, σ. 35, 36). Δὲν γνωρίζαμε, ὡς τώρα, καμμιά μετάφραση τοῦ Πελοποννήσιου Δημητρίου Γεωργούλη. Ἐξέρουμε μονάχα ὅτι συνεργάστηκε, τὸ 1708, στὴν ἐκδοσὴ τῆς συλλογῆς «Ἄνθη Εὐλαβεῖας», στὴν ὁποία (σ. 5) δημοσιεύεται 8στιχό του, σὲ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀφιερωμένο στὸν διευθυντὴ τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἰωάννη Πατούσα, καὶ τὸν ἐπόμενον χρόνον στὴ συλλογὴ τοῦ Ἰωάννου Ἀβραμίου, Ἐπανθίσματα ποιητικὰ συλλεχθέντα εἰς τὴν δαφνόστεφηφορίαν... Γεωργίου Ὑπομενᾶ... Ἀπὸ τὰ βιογραφικὰ του εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ 1711 σπούδαζε νομικὰ στὴν Πάδοβα (βλ. Ἄρ. Π. Στεργέλλης, *Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸν 17^ο καὶ 18^ο αἰ.*, Ἀθ. 1970, σ. 68), ἀφοῦ πρῶτα εἶχε μείνει μερικὰ χρόνια στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Ἦταν ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρῦσανθου Νοταρᾶ, ἀπὸ τὴν μητέρα του Σκαρλάτα Νοταρᾶ, γι' αὐτὸ πιὸ συχνὰ ἀναφέρεται σὰν Νοταρᾶς, παρὰ σὰν Γεωργούλης. Μετὰ τὴν Πάδοβα ἔδρασε στὸ Βουκουρέστι, ὅπου ξέρουμε ὅτι μετέφρασε διάφορα ἔργα. Βλ. γι αὐτὸν Ἀρ. Camariano - Cioran, *Les académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 221, 247, καὶ Ἀθ. Ε. Καραθανάση, *Ἡ Φλαγγίνειος σχολὴ τῆς Βενετίας*, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 297. Ἀπὸ ὅσα ξέρω δὲν εἶχαμε ὡς τώρα ἀπὸ καμμιά ἄλλη πηγὴ πληροφορία πὼς ὁ Δημ. Γεωργούλης, ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου, σὰν μαθητὴς τοῦ παπικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης μετέφρασε καὶ δημοσίευσε λόγος τοῦ πάπα. Προσθέτουμε γι' αὐτὸν μερικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, προπαντὸς σχετικὰ μὲ τὶς σπουδὲς του στὴ Ρώμη, βγαλμένα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Κολλεγίου, καὶ θὰ ἐπανεέλθουμε ἄλλοτε, ἀναλυτικότερα, σὲ μελέτῃ πιὸ σύνθετῃ. Γιὰς τοῦ Γεωργίου γεννήθηκε στὰ Τρίκαλα Κορινθίας στὶς 26 Ὀκτ. 1689 καὶ μπῆκε στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης

στις 22 Νοεμβ. 1701. Ἐκεῖ σπούδασε γραμματική, ρητορική καὶ λογική ὡς τις 21 Ἰουν. 1707, πού πῆρε ἄδεια, «ob periculum phtisis», ν' ἀναχωρήσει, χωρὶς ν' ἀποτελειώσκει τις σπουδές του.

*50.—DISSERTATIO/HISTORICO - PHILOLOGICO - THEOLOGICA/De/VERSIONE NOVI/TESTAMENTI,/BARBARO - GRECA,/Quam/DEO DANTE,/SUB PRAESIDIO/IOH. MICH. LANGII,/Theol. Doct. & Prof. Publ. Ordin. h.t./suae Facultatis Decani, nec non Verbi Divini/Ministri,/H.L.Q.C./d. XXI. Octobr. Anno MD. CCVII./Disquisitioni publicae subjiçiet/ JOH. MICHAEL DOEDERLINUS,/Weissenburgo - Francus./Editio altera, emendatior./ALTDORFI,/Literis Jodoci Wilhelmi Kohlesii./

19 έκ. — σ. 16. — Casanatense: Miscell. 1889 (int. 4).

Ἡ dissertatio αὐτὴ δημοσιεύθηκε πάλι τὸ 1708, στὸ ἔργο τοῦ Joh. Mich. Langius, *Philologiae Barbaro - Graecae...* (Legrand, *XVIII*, I σ. 62 - 4). Ὁ Legrand, σ. 64, δίνει σύντομες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐδῶ περιγραφόμενη ἀνεξάρτητη ἔκδοση, χωρὶς νὰ παραπέμψει σὲ ἀντίτυπο. Θεωρήσαμε χρήσιμη τὴν ἐκτενέστερη ἀνάλυση τοῦ φυλλαδίου.

Πραγματεύεται, βασικά, τὸ θέμα τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης σὲ νέα ἑλληνική γλώσσα ἀπὸ τὸν Μάξιμο Καλλιουπολίτη, πού δημοσιεύθηκε, μὲ πρόλογο καὶ τοῦ Κύριλλου Λούκαρη, τὸ 1638 σὲ τόπο πού δὲν ἀναφέρεται στὸ ἔντυπο, παρ' ὅλο πού ὑπάρχουν καὶ ἀντίτυπα στὰ ὁποῖα δηλώνεται ὅτι τὸ ἔργο τυπώθηκε στὴ Γενεύη (βλ. E. Legrand *XVII*, I σ. 663 - 8). Ὁ συγγραφέας τῆς πραγματείας, προσπαθώντας νὰ δικαιολογήσει τὴν ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς σὲ γλώσσα νέα ἑλληνική, ἀναδημοσιεύει ἀποσπάσματα τόσο ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ μεταφραστῆ Μάξιμου ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν δεῦτερο πρόλογο τοῦ Λούκαρη. Ἐπιχειρεῖ νὰ προσδιορίσει τὸν τόπο πού τὸ ἔργο τυπώθηκε καὶ ἐξηγεῖ γιὰτὶ ἡ μετάφραση αὐτὴ δὲν κυκλοφορήθηκε εὐρύτερα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Ὁ ἴδιος στὴ σελ. 5 τοῦ φυλλαδίου γράφει σχετικὰ μὲ τὸν μὴ ἀναγραφόμενο τόπο ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Alii Genevam allegant; alii Antwerpian; alii Amstelodamum; alii alia loca. Multis probabilissimum videtur, in Belgio hanc editionem esse adornatam, sive Amstelodamum, sive alius locus praelum subministrarit; quanquam B. Prof. Koenigius noster... in ea fuerit opinione, Genevam potius, quàm urbem quandam Belgicam operam typographicam huic libro applicuisse».

Ὁ ξένος μελετητὴς ἔχει ὑπόψη του τὴν νέα ἔκδοση τῆς μεταφράσεως, στὸ Λονδίνο, πού ἔγινε τέσσερα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν δημοσίευση τῆς διατριβῆς του, τὸ 1703, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ μοναχοῦ Σεραφεῖμ τοῦ Μυτιληναίου (βλ. E. Legrand *XVIII*, I σελ. 30 - 1), καί, φυσικά, ἀγνοεῖ τὴν λίγο ἀργότερα τρίτη «ἐν Ἄλα τῆς Σαξωνίας» τοῦ ἔτους 1710, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀναστασίου Μιχαήλ καὶ τοῦ Λιβερίου Κολέττη (βλ. E. Legrand *XVIII*, I σελ. 89 - 93, καὶ συμπληρωματικὲς πληροφορίες στοὺς Γ. Λαδᾶ - Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα*, Ἀθ. 1964, σ. 4). Ἀναδημοσιεύει (σελ. 7 - 8) ἀπόσπασμα ἀπὸ σχετικὴ πληροφορία πού δίνει ὁ μοναχὸς Ἱερεμίας, καὶ πού δημοσιεύεται στὸ

Χρονικό Φιλίππου τοῦ Κυρίου (βλ. E. Legrand, *XVII*, Π σελ. 443-5), ὁ ὁποῖος, μιλώντας γι αὐτὴ τὴν ἔκδοση τοῦ 1638, μεταξὺ ἄλλων γράφει:... «κάν ταύτην τινὲς μεθερμήνευσαν Βαρβαροφώνως, ἀλλ' ἄχρηστος ὄπται ἢ μετάφρασις, οὐδεὶς γὰρ ὠνήσεται», καὶ θεωρεῖ σὰν αἴτια τῆς περιορισμένης στὸν ἑλληνικὸ χῶρο κυκλοφορίας τῆς πρώτης ἐκείνης μεταφράσεως τὰ ἑξῆς:

«1) Graecorum superstitiosam vetustatis venerationem et fastum insignem, qui facile praefationem utramque & maximè illa, quae § V & VI tam ex Maximi Calliopolitae, quàm ex Patriarchae Cyrilli epistola excerpseramus in malam partem acceperat: 2) Cyrilli Patriarchae fata, et ex collusione cum Reformatis famam non obscuram, quàm, quemadmodum Graeci perquam offendebantur; ita non est mirum, quòd metaphrasin, illam pro pignore istius habuerint collusionis, & idcirco totam operam parvi fecerint. His si quis velit 3) addere rationem «ex nimio» (quòd prolixitas operis & nitor elegantium characterum postulabant) «pretio»; fortè non adeo aberarit à scopo. In nostris terris Exemplar (quo ego quondam ex favore celeberrimi Possessoris sum usus, & unde varia excerpta Benevolo Lectori jam communicavi) B. Prof. Koenigio... sex constitit florenis, sive quatuor imperialibus: Unde facile conjicere licet, in Oriente pretium non potuisse esse minus, quod homines sortis tenuioris vix uni libro impenderint? Plane igitur verum fuerit, quod dixerat Jeremias, illam metaphrasin inter Graeculos, paucos habuisse emturientes» (σελ. 8).

Στὴν τελευταία σελίδα τοῦ φυλλαδίου, ὅπου τὰ «Corollaria Respondentis» ὁ ξένος ὑποστηρικτῆς τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας μεταξὺ ἄλλων γράφει:

«Falluntur, qui linguam Barbaro - Graecam cultum minimè mereri affirmant, eamque ut ignotam et nimis obscuram vilipendunt et rejiciunt».

*51.— ΛΟΓΟΙ / ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ / ΕΙΣ ΤΟ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΠΑ-
ΘΟΣ, ΚΑΙ/ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ / Τοῦ Κυρίου ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, / ΣΥΝΤΕΘΕΝΤΕΣ / Παρὰ Ἀθανασίου Ἱερομονά-
χου/Βαρούχα τοῦ Κρητός, / Εἰς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν πιστῶν /
Νῦν μὲν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντες. / Παρὰ δὲ Γωάννου Ἱερέως τοῦ
Ἀβραμίου / πάσῃ ἐπιμελείᾳ διορθωθέντες. / [Τυπ. σῆμα: N. S.] /
ΕΝΕΤΙΗΣΙ. 1711. / Παρὰ Νικολάω τῷ Σάρω. ,αψια'./CON LICENZA
DE SUPERIORI.

15,5 ἐκ.— σ. 218. Στῆ σ. [8] ξυλογραφία μὲ τὴ Στρώωση.— Casanatense: hh.V. 8.

Στίς σ. 3 - 7 προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθανασίου Βαρούχα:

Πρὸς πάντας τοὺς ἐντενζομένους ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς Ἱερομένους, Κοσμικοὺς, κ(αι) Μοναχοὺς, μετάνοια, ὑγεία, κ(αι) πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα.

Ἄγιοι καὶ φιλόχριστοι Πατέρες, κ(αι) Ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ὅσοι λάβετε τούτους τοὺς ζ'. Λόγους, σὰς παρακαλῶ νὰ τοὺς δεχθῆτε, καὶ νὰ ἀκούσετε μὲ πᾶσαν τιμὴν καὶ θεϊκὴν εὐλάβειαν τὰ ἅγια Πάθη τοῦ Κυ(ρίου) μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, κ(αι) νὰ τὰ χαράξετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, ὡσὰν τὰ ἐχάραξεν ὁ Χ(ριστὸς)

εἰς τὸ κορμί του, καὶ τὰ ἐδέχθηκε μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, διὰ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ νὰ μᾶς βάλλῃ εἰς τὴν βασιλείαν του. Ἄν θέλετε, καὶ σᾶς ἀρέσει νὰ τοὺς διαβάσετε εἰς αὐτὴν τὴν θρηνητικὴν καὶ πικραμένην ἡμέραν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Παρασκευῆς, χρειά εἶναι, νὰ ἀναγνώσετε εἰς τὸν Ὁρθρον εἰς τὴν σ'. Ὡδὴν, τὸν πρῶτον Λόγον τοῦ Ὁρθρου. Καὶ τὴν ἡμέραν εἰς [σ. 4] τὴν Πρώτην Ὥραν τὴν πρώτῃν Στάσιν. Καὶ πρῶτον ἄς διαβάζωμαι οἱ τρεῖς Ψαλμοὶ τ(ῆς) Ὁρας, τὰ Τροπάρια, ἢ Προφητεία, ὁ Ἀπόστολος, κ(αι) τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ εἰθὺς καθίζοντας ὁ Λαός, ἄς διαβάξῃ κανένας Ἱερομένος καλόφρονος, διαχωριστά, κ(αι) εὐμορφα, κ(αι) κατανυκτικὰ, μὲ πᾶσαν ἐνλάβειαν τὴν Πρώτην Στάσιν, νὰ ἀκούουσι μὲ καλὴν σιωπὴν ὅλοι ἐκεῖνα τὰ θλιβερὰ καὶ πονετικὰ λόγια, νὰ εὐχαριστοῦσι τὸν σταυρωθέντα Χριστόν, κ(αι) νὰ κλαίουσι τὰς ἁμαρτίας τους. κ(αι) ἔτι ἄς γένη κ(αι) εἰς τ(αῖς) ἄλλαις τρεῖς Στάσεσι. Ὁ σ'. Λόγος ἄς διαβάζεται εἰς τ(ὸν) Ὁρθρον τοῦ μεγάλου Σαββάτου. κ(αι) ὁ ζ'. εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Κυριακὴν τ(ῆς) Λαμπρᾶς, καθὼς ὅπου εἶναι ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ Βιβλίον σηματομενοί. Καὶ διὰ νὰ γίνετα ἢ μάζωξις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν μεγάλην Παρασκευῆν, χρειάζεται(αι) οἱ Προεστοί, ὅπου εἶναι εἰς Χώρας, ἢ εἰς Χωρία, ἢ εἰς Μοναστήρια, νὰ τὸ προφωνοῦσι προτίητρα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἢ ἄλλην ἡμέραν, ὅπου εἶναι πολλοὶ εἰς τὴν Ἀκολουθίαν, κ(αι) νὰ τοὺς προειποῦσι νὰ τὸ δώσουσι λόγον ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλον, νὰ τὸν μάθουσιν ὅλοι, νὰ μαζωχθοῦσιν εἰς τὴν τάδε Ἐκκλησίαν, ὅπου νὰ εἶναι μεγαλιότερη, καὶ τόπος ἐπιτήδειος νὰ σταθοῦσιν οἱ ἐρχόμενοι, νὰ ἀκούσων τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταῖς πληγαῖς, καὶ τοὺς πόνους του. Καὶ ἂν θέλουσι νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὴν ἀκολουθίαν, καὶ προθυμίαν, [σ. 5] κ(αι) ἐνλάβειαν, κ(αι) κόπον, κ(αι) τὴν καλὴν τους προαίρεσιν, ἄς συμαζώξουσιν ὅλον τὸν νοῦν τους, κ(αι) τὴν ὄρεξίν τους αὐτὴν τὴν ὥραν οἱ Προεστοί, κ(αι) ὁ Λαός, εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χ(ριστο)ῦ, νὰ περισσεύῃ ὁ πόνος τους τὴν κακοσύνην τῶν Ἰουδαίων, ὅπου τὸν ἐστ(αύ)ρωσαν. Ναι Ἀγαπητοί, ἄς τ(ὸν) τιμήσωμεν μὲ μίαν καλὴν κ(αι) ἀπατημένην συμφωνίαν, ἄς τὸν εὐχαριστήσωμεν εἰς (τὴν) μεγάλην εὐσπλαγγίαν, ὅπου ἠθέλησε νὰ πάθῃ τόσα κακὰ διὰ ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καθὼς ἠκούσετε καὶ ἄλλαις φοραῖς, κ(αι) θέλετε ἀκούσῃ κ(αι) τῶρα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ καλλήτερον κ(αι) ἀλησμόνηστον ἐνθύμησιν. Ἄδὲν ἐσυμφωνοῦσαν οἱ ἄσεβεῖς κ(αι) ἄπιστοι Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἀρχοντες, καὶ ὁ θεόργιστος Λαός τῶν Ἰουδαίων, δὲν ἐστ(αύ)ρωναν τ(ὸν) Χ(ριστό)ν. ἔτ' εἰ κ(αι) τῶρα, ἀδὲν συμφωνήσων Ἐκκλησιαστικοί, κ(αι) Λαϊκοί, δὲν δοξάζε(αι) οὐδὲ θεραπεύε(αι) ὁ Χριστός. Ἐκεῖνοι ἐκάμασιν ὡσάν ἐχθροί, μὰ ἐμεῖς ἄς κάμωμεν ὡς φίλοι τὴν θεάρεστον συμφωνίαν. Καὶ πρῶτον οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἄς φωνάζουσιν πάντα τους τοῦ Κυρίου τὰ δικαιώματα. διατὶ ἀδὲν τὸ κάνοσι, γίνονται φονεῖς εἰς ταῖς ψυχαῖς, ὅπου διὰ νὰ μὴν τοὺς μιλοῦσιν, ἁμαρτεῦον, κ(αι) κολάζοντ(αι). Μαρτυρᾷ το ὁ μέγας Χρυσόστομος. Φόνων ὑπεύθυνοι οἱ διδάσκαλοι κρῖνονται, ὅταν μὴ πάντα, χωρὶς ὑποστολῆς ἐξηγουῦνται τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα. Καὶ τὸ παθένοσι κ(αι) αὐτοὶ ὡς τὸν Ἰωάν τ(ὸν) προφήτην εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ ὅσοι δὲν πείθοντ(αι) [σ. 6] τ(ῆς) Ἐκκλησίας, τὸ παθένοσι ὡς τὸ ἔπαθαν οἱ Νινευῖται τ(ῆν) δευτέραν φορὰν, ὅπου ἐπῆργεν ὁ Προφήτης Ναούμ, κ(αι) τοὺς ἐμίλησε, κ(αι) μὴν ὑπακούοντας εἰς τὰ λόγια του, νὰ μετανοήσων, ἐκαταποντίσθησαν ἂν τ(ῆν) ἡμέραν ἐτούτην ἐτρόμαξαν τὰ ἄνυχα σιγχεῖα, κ(αι) ἄλλαξαν τ(ῆν) ὄψιν τους, κ(αι) τ(ῆν) ἔδειξαν Θε(ὸ)ν τους μετὰ σημαδία ὅπου ἐκάμασι, στέκει καλά νὰ μὴ δεῖξωμεν σήμερον (καὶ) ἐμεῖς τ(ῆν) ἀγάπην μας; Βαρὺ σᾶς φαίνεται(αι) νὰ ξαργήσωμεν μίαν ἡμέραν διὰ ἐκεῖνον, ὅπου ἐκρεμάσθη εἰς

τ(όν) Στ(αυ)ρόν, κ(αί) ἀπέθανε διὰ τ(ήν) ἀγάπην [sic] μας, κ(αί) διὰ τ(ήν) ἑλευθερίαν μας αὐτ(ήν) τ(ήν) ἡμέραν; "Ἄν ἦτον θάνατος ἐνὸς παραιμικοῦ ἀν(θρώπου), ἐξαργιοῦμαν, νὰ τ(όν) συντροφεύσωμεν κ(αί) εἰς τοῦ Χ(ριστο)ῦ τὰ πάθη δὲν μᾶς ἐγνοιάζετ(αι), κ(αί) ἂν ἔβρεχεν ἢ ἀξόωστία ἦτον, ἢ ἄλλον ἐμπόδιον, ἐξαργιοῦμαν κ(αί) δὲν ἐψηφοῦμαν τὸ διάφορον κ(αί) εἰς τ(ήν) στ(αύ)ρωσιν τοῦ Χ(ριστο)ῦ δὲν χαρίζομεν μίαν ἡμέραν, ὅπου δὲν χάνομεν, ἀλλὰ κερδόνομεν; κ(αί) ἀδὲν ἀκούσωμεν τὰ Πάθη του σήμερον μὲ μίαν ἐνθύμησιν ἀλησιμόνηστον, πότε θέλετε νὰ τὰ ἀκούσωμεν; ὦ ἐθνικὴ ἀπιστία, ὦ φοβερὴ τυφλάγρα ὦ τρομερὴ ἀσέβεια, κ(αί) παντοτινὴ ἀπαν(θρω)πία, κ(αί) Ἰουδαϊκὴ σκληροκαρδία; "Ὡ πῶς ἐπαραιοτρατήσαμεν ὅλοι μας ἀπὸ τ(ήν) στράταν τοῦ Θε(ο)ῦ, κ(αί) ἀπὸ τὸ μεγάλον μας χρέος, ὡσάν νὰ εἴμεσθην ἐπιστοί [sic]. Καλὰ τὸ λέγει ὁ Προφήτης Δα(βίδ)δ. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν. οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἔως ἐνός. Ἄλημονον, οὐδὲ κἄν τούτην τ(ήν) ἡμέραν δὲν εἴμεσθην καλοὶ νὰ ἀκούσωμεν τ(ήν) ἄμετρον ἀγάπην κ(αί) ἐλεημοσύνην, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θε(ο)ς εἰς ἐμᾶς διὰ τ(ήν) εὐσπλαγχίαν του; [σ. 7] Τούτη περισσεύει ὅλαις τ(αῖς) θλιβεραῖς κ(αί) κατασκευτικαῖς ἡμέραις ὁλονοῦ τοῦ χρόνου, κ(αί) ὅσοι τ(όν) τιμοῦσι μὲ νηστείαν, κ(αί) εὐλάβειαν, ἐλεημοσύνην, κ(αί) μετάνοιαν, λαμβάνοιεν εὐκόλα τ(ήν) συγχώρεσιν, (ἡμποροῦ νὰ εἰπῶ) ὡς τ(όν) μετανοημένον Ἀησιτήν, ὅπου τ(όν) ἔβαλεν ὁ Χ(ριστο)ς εὐθὺς εἰς τ(όν) παράδεισον. Τέλος πάντων Ἐγὼ ἔκαμα ὡς τὰ μικρὰ κ(αί) πτωχὰ παιδιὰ, ὅπου δὲν δύνονται νὰ δουλέωσι, κ(αί) μαζώνονται ἀπὸ τὰ πεσιμένα ἀστάχνα τῶν περιπτώων, καὶ ἀπὸ τ(αῖς) μαδισμέναις ῥώγαις τῶν τρυγητῶν, κ(αί) φιλεῖνοσι τοὺς γονεῖς, κ(αί) τὰ ἀδελφία τους. ἔτσι κ(αί) ἐγὼ ἐνδρισκόμενος πτωχὸς κ(αί) μικρὸς ἀπὸ ἀρετῆν κ(αί) μάθησιν, μαζώνοντας τοῦτα τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγα λόγια ἀπὸ τὰς Ἁγίας Γραφάς, κ(αί) Διδασκάλους, σᾶς ἔστεσα τὴν πνευματικὴν Τράπεζαν τ(ῆς) ἀγίας καὶ προσκνητ(ῆς) Στ(αυ)ρώσεως τοῦ Χ(ριστο)ῦ εἰς ψυχικὴν σ(ωτη)ρίαν. κ(αί) δὲν χρειάζεται(αι) ἄλλο, παρὰ νὰ ἐπακούσετε. κ(αί) σᾶς προσκνηθῶ μὲ πᾶσαν ταπεινώσιν τ(ῆς) καρδιάς μου, ζητῶντας τ(ήν) εὐχὴν, καὶ τὴν εὐλογίαν σας. κ(αί) σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν καλὴν μου προαίρεσιν, κ(αί) νὰ παρακαλεῖτε τ(όν) Θεόν, νὰ μοῦ συγχωρέσῃ τὰς ἁμαρτίας μου. Ἄμην.

Ἐγινάτε ἐν Χ(ριστ)ῷ Ἰ(ησο)ῦ τῷ δι' ἡμᾶς στ(αυ)ρωθέντι.

Δουλὸς σας ταπεινός, κ(αί) κατὰ Θεόν ἡγαπημένος
Ἀθανάσιος ἀνάξιος Ἱερομόναχος
Βαρούχας ὁ ἐκ Κρήτης

Εἶναι ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου γνωρίζομε ἄλλες 12 ἐκδόσεις στὸν 18^ο αἰώνα. Πρόκειται γι' αὐτὴν ποῦ ὁ Φ. Ἡλιοῦ, ὁ.π., σ. 322¹³⁷, τὴν περιέλαβε στὶς ἀβιβλιογράφητες καὶ χρονολογικὰ τὴν ὑπέθεσε παλαιότερη τοῦ 1721. Τὸ ἴδιο ἔτος ὁ Ν. Σάρος ἐτύπωσε καὶ τὸ Ἐβδομαδευχάριο τοῦ Ἀθ. Βαρούχα (Γ. Σ. Πλουμίδης, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας*, «Ὁ Ἐραμιστής», Θ' 1971, σ. 259).

52.—ΘΗΣΑΥΡΟΣ / ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ / ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟΥ / ΚΑΙ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ/Τοῦ Θεσσαλονικέως, / Μετὰ τῆς προσθήκης ἐν τῷ τέλει καὶ ἐτέρων ἐπτὰ / Λόγων ψυχωφελεστάτων, τῆς τε Εἰσηγήσεως / τοῦ Πάτερ ἡμῶν. / Νεωστὶ Μετατυπωθεῖς, καὶ ἐκ πολλῶν σφαλμάτων μετὰ πάσης /

ἐπιμελείας ἐκκαθαρθεὶς παρ' Ἀλεξάνδρου/Καγκελλαρίου./CON LICENZA DE' SUPERIORI/Ε'ΝΕΤΙΗΣΙ/Παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ/αφκς'.

22 ἐκ.— σ. 552.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 147 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 64).

*53.—ΝΙΚΗΤΟΥ/ ΑΚΩΜΙΝΑΤΟΥ/ ΧΩΝΙΑΤΟΥ/ΙΣΤΟΡΙΑ·/ NICETAE ACOMINATI/CHONIATAE,/MAGNI LOGOTHETAE SECRETORUM, INSPECTORIS ET JUDICIS VELI,/Praefecti sacri cubiculi:/HISTORIA·/HIERONYMO VVOLFIO OETINGENSI INTERPRETE./Editio Glossario Graeco-barbaro auctior, & ope MSS. Reg. emendatior,/Cura et studio CAROLI ANNIBALIS FABROTI J.C./ [Διακοσμητικὸ] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [18]+σ. 373+[29].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰακίου (βλ. N. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 67).

*54.—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ/ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ/ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ./GEORGII ACROPOLITAE/MAGNI LOGOTHETAE/HISTORIA,/JOELIS CHRONOGRAPHIA COMPENDIARIA,/ & JOANNIS CANANI Narratio de Bello CP./LEONE ALLATIO INTERPRETE, CUM EJUSDEM NOTIS, & THEODORI DOUZAE Observationibus./Accessit Diatriba de GEORGIORUM Scriptis./ [Ἐμβλημα]. /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./ M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET LECTORE./

38 ἐκ.— φ. [4]+σ. 1-156+1-167+[8].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Οἱ σημειώσεις τοῦ Α. Ἀλλατίου στὸ β' μέρος τοῦ τόμου, στίς σ. 1-43, καὶ ἡ διατριβὴ τοῦ *De Georgiis* στὸ ἴδιο μέρος, στίς σ. [57]-167. Συσταχωμένο μὲ: Δούκα, Βυζ. Ἱστορία (βλ. ἀρ. 58). Ἡ πρώτη ἐκδοσις τῆς Ἱστορίας τοῦ Γ. Ἀκροπολίτου, μὲ μετάφραση τοῦ Α. Ἀλλατίου, ἔγινε τὸ 1651 (Legrand *XVII*, II σ. 51).

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰακίου (βλ. N. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β' σ. 167-8).

*55.— IMPERIUM / ORIENTALE / SIVE / ANTIQUITATES / CONSTANTINOPOLITANAE / IN QUATUOR PARTES DISTRIBUTAE: / QUAE EX VARIIS SCRIPTORUM GRAECORUM OPERIBUS / & praesertim ineditis adornatae, Commentariis, & Geographicis, Topographicis, aliisque quam plurimis monumentorum ac nomismatum tabellis / illustrantur &, ad intelligentiam cum sacrae tum prophanæ historiae appri/me conducunt. / Opera et studio DOMNI ANSELMI BANDURI Ragusini, Presbyteri ac Monachi / Benedictini e Congregatione Melitensi. / TOMUS PRIMUS / [Ἐμβλημα]. VENETIIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX.

[Στὸν κολοφώνα καὶ τῶν δύο τόμων]: Graeci textus / Innumeris in locis totum Opus purgatum, mendis & illustratum / CORRIGENTIBUS / D. GEORGIO PATUSSA ATHENIENSE / FLANGINIANI SEMINARII RECTORE, / ET. D. FRANCISCO ALBERTINI / ECCLECIAE S. BARTHOLOMAEI ALUMNO / necnon S. Officii Venetiarum Consultore /.

Τὸν ἴδιον χροῖον: . . . Tomus SECUNDUS . . .

38 ἐκ.

Tom. I = φ. [2] + σ. lvj + φ. [1] + [1 χάρτ.] + σ. 176 + 344 + [51].

Tom. II = φ. [2] + σ. 345 - 708 + [8] + 80 + [16]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis. ὁ.π., τ. Β', σ. 64 - 65).

*56.— ΛΑΟΝΙΚΟΥ / ΚΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΟΥ / ΑΘΗΝΑΙΟΥ / ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΚΑ. / LAONICI / CHALCOCONDYLAE / ATHENIENSIS / HISTORIARUM LIBRI DECEM. / Interprete CONRADO CLAUSERO Tigurino. / CUM ANNALIBUS SULTANORUM, / Ex interpretatione JOANNIS LEUNCLAVII. / Accessit Index Glossarum Laonici Chalcocondylae, studio et opera / CAROLI ANNIBALIS FABROTI IC. / [Εἰκόνα] / VENETIIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA, / M. D. CC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE / D. GEORGIO PATUSSA / ATHENIENSI, / FLANGINIANI SEMINARII / MAGISTRO ET RECTORE. /

38 ἐκ. — φ. [4] + σ. 1 - 380 + φ. [13]. — Στὸν τόμο προτάσσεται: *Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βιβδος [sic] Χρονική...* — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὴν ἔκδοσιν ἀναφέρει καὶ ὁ Γ. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*, σ. 91. Ἄλλο ἀντίτυπο Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 66 - 7).

*57.—HISTORIAE / BYZANTINAE / SCRIPTORES / POST THEOPHANEM, / PARTIM NUNC PRIMUM EDITI, / PARTIM RECENSITI, ET NOVA VERSIONE ADORNATI: / quorum Catalogum proxima pagina indicabit. / Cura et studio τοῦ Μακκρίτου R.P. FRANCISCI COMBEFISII / Ordinis FF. Praedicatorum Congreg. S. Ludovici. / [Μονόγραμμα] / VENETHIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE / D. GEORGIO PATUSSA / ATHENIENSI, / FLANGINIANI SEMINARII / MAGISTRO ET RECTORE. /

38 έκ. — φ. [4] + σ. 1 - 443 + [4]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸν τόμο προηγεῖται: Anastasii Bibliothecarii Historia Ecclesiastica...

*Άλλο ἀντίτυπο στῆ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. Ν. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 74.)

*58.—DUCAE / MICHAELIS DUCAE NEPOTIS / HISTORIA BYZANTINA / RES IN IMPERIO GRAECORUM / GESTAS COMPLECTENS: / A IOANNE PALAEOLOGO I. AD MEHEMETEM II. / Accessit CRONICON BREVE, quo Graecorum, Venetorum, & Turcorum aliquot gesta continentur. / E BIBLIOTHECA REGIA, nunc primum in lucem edita, / versione Latina, et Notis illustrata. / Studio & opera ISMAELIS BULLIARDI. / [Ἐμβλημα] / VENETHIS / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE / D. GEORGIO PATUSSA / ATHENIENSI, / FLANGINIANI SEMINARII / MAGISTRO ET RECTORE. /

38 έκ. — φ. 13 + [1 λ.] + σ. 203 + 12. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

*59.—ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ / ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ / ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ / NICEPHORI GREGORAE / BYZANTINA HISTORIA. / TOMUS PRIMUS. / Libri XI. ab HIER. VVOLFFIO jam pridem Latini facti, & in lucem editi: / iidem nunc auctiores & castigatiores quam antea. / TOMUS SECUNDUS. / Libri XIII. nunc primum e Codd. Mss. eruti, & typis mandati. / Ex his Libros fere XI Latine vertit JOH. BOIVIN, Bibliothecae Regiae Custos alter. / Idem Codices contulit, Notas addidit, et alias Appendices. / [Διακοσμητικὸ] / VENETHIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐξ.— φ. [32]+σ. 577+φ. [1]+σ. 76+[32].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στῆ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 68.)

*60.—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ/ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ/ΑΠΟΒΑΣΙΑΕΩΣ /ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΑΙΑ Δ'./ΙΟΑΝΝΙΣ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ/EX IMPERATORIS/HISTORIARUM/LIBRI IV./JACOBUS PONTANUS Soc. Jesu Latine vertit, & Notas suas cum JACOBI/GRETSERI ejusdem Societatis Anotationibus addidit./Graece nunc primum prodeunt ex codice MS. Bibliothecae Viri Illustrissimi/PETRI SEGUIERII Franciae Cancellarii./[Εἰκόνα]./VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M.DCC.XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE.

38 ἐξ.— φ. [12]+σ. 1 - 724+1 - 76+φ. [18]— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στῆ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 66).

*61.—ΙΩΑΝΝΟΥ/ΚΙΝΝΑΜΟΥ/ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ /ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ ΕΞ./ΙΟΑΝΝΙΣ ΚΙΝΝΑΜΟΣ/IMPERATORII GRAMMATICI/HISTORIARUM LIBRI SEX,/SEU DE REBUS GESTIS/A JOANNE ET MANUELE COMNENIS IMPP. CP./Accedunt CAROLI DU FRESNE, D. DU CANGE, Regi a Consiliis,/et Franciae apud Ambianos Quaestoris, Notae Historicae et Philologicae./HIS ADJUNGITUR/PAULI SILENTIARII DESCRIPTIO SANCTAE SOPHIAE, QUAE/nunc primum prodit Graece & Latine, cum uberiori Commentario./[Μονόγραμμα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐξ.— φ. [6]+σ. 238+[11].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Συσταχωμένο με τὸν δεύτερο τόμο τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ (βλ. ἄρ. 68).

*62.—GEORGII CODINI/ET ALTERIUS CUJUSDAM ANONYMI/EXCERPTA/DE ANTIQUITATIBUS CONSTANTINOPOLITANIS,/Edita In lucem opera & studio/PETRI LAMBECHII HAMBURGENSIS:/cum Latina versione, & Animadversionibus necessariis./ACCEDUNT MANUELIS CHRYSOLORAE EPISTOLAE TRES/de comparatione veteris et novae Romae./ET IMP. LEONIS COGNOMINE SAPIENTIS ORACULA/cum Figuris, atque antiqua Graeca Paraphrasi./Addita est etiam Explicatio Officiorum sanctae ac magnae Ecclesiae, juxta eorum ordinem,/Interprete BERNARDO MEDONIO Tolosate./ [Ἐμβλημα]. VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνιας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.—φ. [4]+σ. 1 - 211.—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπυριδίων.

Συσταχωμένο με: Γεωργίου Κωδηνῶ, De officiis..., καὶ Notitia dignitatum omnium... Οἱ ἐπιστολὰς τοῦ Χρυσολωρᾶ στίς σ. 81 - 98.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰαίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 60).

*63.—GEORGIUS CODINUS/CUROPALATA,/DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,/ET AULAE CONSTANTINOPOLITANAE./Ex versione P. JACOBI GRETSERI Soc. JESU, cum ejusdem in Codinum/Commentatior. libris tribus, & de Imaginibus non manufactis Opere./In hac Editione praeter comparatum cum Regiis MMSS. Graecum textum, et repa/ratam Latinam versionem, accedunt inediti ex Regia et Mazarina Bibliotheca./Officialium Catalogi, et ad Codini mentem locupletes Notae./Adjunguntur recentiores Orientalium Episcopatum Notitiae, voces honorariae,/appellationes dignitatum indices, quibus postremis saeculis Ecclesiastici/vel Aulici Proceres salutabantur./Cura et opera P. JACOBI GOAR Paris. Ord. Praedic. Congreg. Reform. S. Ludovici./ [Ἐμβλημα]/VENETIIS, EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνιας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A

THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE/.

38 ἐκ.— φ. [8]+ σ. 1 - 362+ φ. [9].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.
Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. Ν. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 61).

*64.—ANNHΣ/ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ / ΠΟΡΦΗΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΗΣ/ΑΛΕΞΙΑΣ·/ANNAE COMNENAE/PORPHYROGENITAE CAESARISSAE/ALEXIAS, SIVE DE REBUS AB ALEXIO IMPERATORE/VEL EJUS TEMPORE GESTIS,/LIBRI QUINDECIM./E Bibliotheca BARBERINA nunc primum editi,/Et a PETRO POSSINO Soc. JESU Presbytero Latina Interpretatione, Glossario, et/Notis illustrati, una cum SINNAMO Continuatore ANNAE, et aliis quibusdam/ad ALEXIADEM spectantibus./Accesserunt Praefationes ac Notae DAVIDIS HOESCHELII Augustani, ex Editione anni/MDCX. itemque Notae Historicae & Philologicae CAROLI DU-FRESNE & c. / [Εἰκόνα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M.DCC. XXIX·/

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [6]+ σ. 425+ 116+ φ. [16] — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

*65.—ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ/ΤΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ/ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ· / CONSTANTINI / MANASSIS / BREVIARIUM HISTORICUM./EX INTERPRETATIONE JOANNIS LEUNCLAVII,/cum ejusdem, & JOANNIS MEURSII Notis./ACCEDIT VARIARUM LECTIONUM LIBELLUS,/cura LEONIS ALLATII, et CAROLI ANNIBALIS FABROTI JC./Item Glossarium Graeco-barbar. Studio ejusdem FABROTI./ [Εἰκόνα] /VENETIIS, EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE.

38 ἐκ.— φ. [4]+ σ. 165+[9].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στις σ. 118 - 135: EX MS. CODICE LEONIS ALLATII/IN/CONSTANTINI MANASSIS/ANNALIUM EDITIONEM MAURICIANAM/LEC-

TIONES VARIAE,/Quibus loca mutila ac manca suppleuntur, depravata corriguntur, totus denique/Auctor nitore suo pristino restituitur./

Δημοσιευμένο μαζί με Νικήτα Ἀκομινάτο (βλ. ἀρ. 53). Ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ ἔργου, με ἐπιμέλεια τοῦ Λ. Ἀλλατίου, ἔγινε τὸ 1655 (Legrand *XVIII*, II σ. 80 - 1). Ἄλλα ἀντίτυπα στὴ Μονὴ Ὀλυμπιώτισσας (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *δ.π.*, σελ. 165), καὶ στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. Ν. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 66). Πρβλ., ἐπίσης, Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci...*, Παῦλομο 1962, σ. 31.

*66.—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ/ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ./GEORGII PACHYMERIS/ANDRONICUS/PALAEOLOGUS/sive/HISTORIA RERUM/AB ANDRONICO SENIORE/In Imperio gestarum usque ad Annum ejus Aetatis undequin / quagesimum. / E BIBLIOTHECA BARBERINA/Interprete PETRO POSSINO e Soc. JESU./ACCESSERUNT EJUSDEM, OBSERVATIONUM/LIBRI TRES./ [Εἰκόνα]. /VENETIIS,/ EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A-THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [5]+σ. 7 - 377+[1 λ.]+φ. [1]+σ. 1 - 2+113 - 116+7 - 134+φ. [13].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. Ν. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 59).

*67.—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ/MICHAEL ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. /GEORGII PACHYMERIS /MICHAEL /PALAEOLOGUS/SIVE/HISTORIA RERUM/A MICHAELE PALAEOLOGO/ Ante Imperium,/ & in Imperio gestarum./NUNC PRIMUM EDITA/EX BIBLIOTHECA BARBERINA/Interprete PETRO POSSINO e Soc. JESU./ACCESSERUNT EJUSDEM OBSERVATIONUM LIB. TRES,/et Appendix: Specimen Sapientiae Indorum Veterum./[Εἰκόνα]./VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A-THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [5]+79[= 7] — 291[=295]+σ. 3 - 195+[13].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σελ. 60).

*68.—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΣΚΗΤΟΥ/ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ/ΓΕΓΟΝΟ-
ΤΟΣ/ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ/ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ,/ΚΑΙ
ΠΡΩΤΟΑΣΗΚΡΗΤΙΣ/ΧΡΟΝΙΚΟΝ./JOANNIS ZONARAE/MO-
NACHI/MAGNI ANTEA VIGILUM PRAEFECTI,/ET PRIMI A
SECRETIS/ANNALES./CAROLUS DU FRESNE, DOM. DU
CANGE,/Regi a Consiliis, et Franciae apud Ambianos Quaestor,
Volfianam Editionem cum scriptis/Codicibus contulit: Latinam
Versionem recensuit, Annales Notis illustravit./TOMUS PRIMUS/
[Εἰκόνα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI
JAVARINA./M. DCC. XXIX./

Τὸν ἴδιον χρόνον: . . . TOMUS SECUNDUS. . .

[Στὸν κολοφόνα τοῦ β' τόμου]: CORRIGENTE/Tum hunc, cum
antea editus Tomos/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.—Tom. I: φ. [12]+σ. 488.—Tom II. φ. [2]+σ. 251+97+[58].—
Βιβλιοθήκῃ Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

*69.—PEREMPTORIUM / ICONOMACHIAE,/ PER/JACO-
BUM PICENIUM/REVIVISCENTIS,/AB/ALOYSIO ANDRUZ-
ZI/SANTANDREA/Em: ^{mo}, ac Rev: ^{mo} S.R.E. Card./FRANCISCO
ANTONIO/FINÏ/DICATUM./Additi sunt tres Indices, Capitum,,
SS. Patrum, &/Rerum notatu digniorum./VENETIIS./ MD.
CCXXX/.

18 ἐκ.—σ. [22]+XVI+296.—Casanatense: B.X. 49.

Τὸ βιβλίον περιγράφτηκε ἀπὸ τὸν Μ. Φώσκολο, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία*,
δ.π., σελ. 52 - 53 (φωτογραφία προμετωπίδος πρὶν ἀπὸ τῆ σ. 33), ἀπὸ ἀντί-
τυπο πού ἔχει χρονολογία 1729. Στὸ ἀντίτυπο τῆς Casanatense προηγεῖται τῆς
κυρίας προμετωπίδος φύλλο πού ἔχει τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἀλλὰ χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ
τυπογράφου (typis Albritianae Societatis) καὶ μὲ χρόνον ἐκδόσεως 1730. Πρόκει-
ται βέβαια γιὰ «τράβηγμα» τοῦ ἐπόμενου ἔτους, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἄδεια τῆς ἐκτυ-
πώσεώς του δόθηκε στὶς 8 Ὀκτ. 1729. Ἄρα εἶναι ὀρθὴ ἡ πληροφορία τοῦ Α. Παπα-
δοπούλου - Βρετοῦ, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*. [Α'], Ἄθ. 1854, σ. 177, καὶ τοῦ Κ.
Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἄθ. 1869, σ. 466, ὅτι τὸ ἔργο ἐκδόθηκε (καὶ) τὸ
1730.

*70.—LEONIS / ALLATHI / ΣΥΜΜΙΚΤΑ / SIVE / OPUSCU-
LA/GRAECA ET LATINA,/VETUSTIORA, & RECENTIORA./

[Εικόνα] /VENETHIS,/Typis Jo. BARTISTAE PASQUALI./M.
DCC.XXXIII./SUPERIORUM PERMISSU./

38 έκ.—φ. [3]+σ. 40+123.—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αΐθουσα Σπανίων.

Με Σύμμικτα τοῦ Α. Ἀλλατίου γνωρίζουμε δυὸ παλαιότερες ἐκδόσεις, τελείως ἀσχετες μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ με ἀυτὴν ποὺ ἐδῶ περιγράφουμε: 1) Τοῦ 1653 (Coloniae Agr.). Δύο βιβλία με [16] φ.+302 σ. καὶ φ. [4]+σ. 458+φ. [3] (Legrand XVII, II σ. 71). 2) Τοῦ 1658, (ποὺ ἀπὸ τὸν E. Legrand, *δ.π.*, σ. 220-7, διορθώθηκε σὲ 1668) στὴ Ρώμη, ὅπου, σὲ 24 σελίδες, τὸ εὐρετήριο τῶν ἔργων τὰ ὅποια προόριζε ὁ σοφὸς Χῖος νὰ δημοσιεύσει στὰ 10 βιβλία τῶν Συμμικτῶν του ποὺ εἶχε προγραμματίσει. Ὁ E. Legrand, *δ.π.*, ἀναδημοσιεύει ὀλόκληρο τὸ φυλλάδιο. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ μὲν K. Σάθας, *Νεοελλ. Φιλολογία*, *δ.π.*, σελ. 273, μᾶς δίνει χρονολογία 1698, ἡ ὅποια σίγουρα προῆλθε ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος, ἀντὶ 1668, ἡ δὲ Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci...*, *δ.π.*, σ. 27, χρονολογεῖ τὴν ἐκδοση με 1657. Γιὰ τὴν τελευταία δὲν ξέρουμε ἂν πρέπει νὰ τὴν διορθώσουμε σὲ 1667 ἢ 1668, ἂν δηλαδὴ κυκλοφορήθηκαν καὶ ἀντίτυπα με χρονολογία 1657.

Στὴν περιγραφόμενη ἐκδοση (τῆς ὁποίας ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου· βλ. N. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 36-7. Πρβλ. καὶ Carm. Jacono, *δ.π.*, σ. 30), ποὺ περιέχονται «μικρὰ ἔργα» τοῦ Α. Ἀλλατίου, τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται μονάχα σὲ μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δημοσιεύονται στὸ δεῦτερο μέρος τοῦ βιβλίου. Συγκεκριμένα:

Σελ. 21 - 27: Leonis Allatii, De solea...

Σελ. 29 - 37: Leonis Allatii, Epistola prima, De liturgia S. Jacobi...

Σελ. 38 - 44: Leonis Allatii, Epistola secunda, Pro Graecorum communionem...

Σελ. 45 - 47: Leonis Allatii, De lignis Sanctae Crucis...

Σελ. 49: Ex Leonis Allatii literis.

Σελ. 75 - 80: Melchioris Inchoferi, De eunuchismo dissertatio ad... Leonem Allatium.

Σελ. 82 - 88: Leonis Allatii, Confutatio fabulae de Joanna Papissa...

Σελ. 94 - 114: Ἰωάννου Ἀναγνώστου, Διήγησις... Leone Allatio interprete.

Σελ. 116 - 118: Ἰωάννου Ἀναγνώστου..., Μονωδία... Leone Allatio interprete.

Σελ. 120 - 123: Θεοδώρου [Γαζῆ], Περὶ ἀρχαιογονίας Τουρκικῶν... Leone Allatio interprete.

*71.—PER LE AVGVSTISSIME NOZZE/DELLE ALTEZZE REALI/DI/VITTORIO AMEDEO/DVCA DI SAVOIA/E/MARIA ANTONIA FERDINANDA/INFANTA DI SPAGNA/COMPONIMENTI POETICI/IN VARIE LINGVE RACCOLTI/DA GIVSEPPE AMEDEO ALIBERTI/DELLA CITTA' D' ASTI IN PIEMONTE/ [Ἑμβλημα] /IN ROMA,/nella Stamperia di Antonio de' Rossi, vicino alla Rotonda,/MDCCL./CON LICENZA DE' SVPERIORI.

28 έκ.— σ. [6]+108.— Bibliotheca Apostolica Vaticana: R. G. M. III 38 int. 3.

Στὴ σ. 101: D. RAPHAELIS VERNAZZAE PRESBYTERI CHIENSIS S.T.D. in Bibliotheca Vaticana linguae Graecae Scriptoris, ejusdemque linguae in Collegio Urbano de Propaganda Fide Professoris EPIGRAMMA.

Στὴ σ. 102: IDEM EPIGRAMMA IDIOMATE COMMVNI VERSV POLITICO EODEM AVCTORE.

Στὴ σ. 103 μετάφραση τοῦ στιχοῦργήματος στὰ λατινικά, ποὺ τὴν ἔκαμε ὁ Ἰταλὸς D. Franciscus Parisius.

Τὸ περιορισμένης λογοτεχνικῆς ἀξίας στιχοῦργημα τοῦτο τοῦ Χιώτη Ραφαήλ Βερνάτσα (Χίος 1710 — Ρώμη 1780), σὲ γλῶσσα ἀρχαϊκῆ ἑλληνικῆ πρῶτα καὶ κοινὴ δημώδη, στὴν ἐπόμενη σελίδα, ἀποτελεῖται ἀπὸ 18 δεκαπεντασύλλαβους ὁμοιοκατάληκτους στίχους καί, μετὰ τὴν εὐκαιρία τῶν γάμων (1749) τοῦ Vittorio Amedeo τῆς Σαββίας, δούκα τοῦ Πιεμόντε (1726 - 1796), μετὰ τὴν Ἰνφάντη τῆς Ἰσπανίας Maria Antonia Ferdinanda, καὶ τὴν ἀναμονὴ ἀπόκτησης διαδόχου, ἀναφέρεται στὴν προσδοκώμενη ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν τούρκικο ζυγὸ, ἐπειδὴ τὸν 17^ο αἰῶνα εἶχαν γίνεи διαπραγματεύσεις, ποὺ ὅμως δὲν ἐτελεσφόρησαν, γιὰ νὰ διαδεχθοῦν τοὺς Τούρκους στὴ μεγαλόνησο οἱ γόνοι τοῦ οἴκου τῆς Σαββίας. Ὁ καθολικὸς στὸ δόγμα ποιητῆς τελειώνει μετὰ τὴν εὐχὴ γιὰ τὴ σύσφιξη τῶν φιλικῶν δεσμῶν Ἑλλάδας καὶ Ἰταλίας, μετὰ τὴν ἐξομάλυνση, βέβαια, τῶν θρησκευτικῶν διαφορῶν, μετὰ τοὺς ἀρκετὰ χιμουςοὺς στίχους:

Καὶ Ἰταλία ἡ ὁμορφὴ καὶ ἡ ἔνδοξος Ἀθήνη

Ἔχει πάλιν ξανασφιχθῆ, θέλει γυρῖσ' εἰρήνη.

Κι' Ἑλλάδα ἡ περὶφημὴ καὶ ἡ ἀκουσμένη Ρώμη.

Μιὰ νὰ 'ν' αὐτῶν ἡ ἀπόφασις, μιὰ νὰ 'ν' ἀκόμ' ἡ γνώμη.

Μνεῖα γιὰ τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Ραφαήλ Βερνάτσα (γιὰ τὸν ὁποῖο σύντομα στοιχεῖα βιογραφικὰ βλ. Θωμᾶ Παπαδοπούλου, *Αἰγαιοπελαγίται μαθηταὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ Φροντιστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου*, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τ. 8, 1970, σ. 496), ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν συλλογὴ στὴν ὁποία δημοσιεύτηκε, εἶχε κάμει ὁ S. G. Mercati (*Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλатиῦ*, Ἐλληνικὴ Δημιουργία, τ. 9, 1952, σελ. 711 - 714. Μετάφραση καὶ ἀναδημοσίευση τοῦ: *Testi volgari neoellenici tra le Carte Allacciane della biblioteca Vallicelliana*, Ἐστὺδι Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικά, τ. III, Ρώμη 1931, σ. 283 - 290). Ἀργότερα ὁ M. Vittl ἐδημοσίευσε ἄρθρο γι' αὐτὸ τὸ στιχοῦργημα τοῦ Βερνάτσα (*Στίχοι τοῦ Χίου Ραφαήλ Βερνάτσα γιὰ τὴν Κύπρο*, «Παρνασσός», τ. 2, 1960, σελ. 577 - 580), ὅπου, παράδοξο, ἂν καὶ παραπέμπει στὸ παραπάνω δημοσίευμα τοῦ Mercati, βεβαιώνει (σελ. 578) πῶς, παρ' ὅλο ποὺ ἔψαξε, δὲν βρῆκε σὲ ποιά συλλογὴ δημοσιεύτηκε τὸ ποίημα. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ M. Vittl τὸ ἀναδημοσίευσε ἀπὸ ἔντυπα φύλλα ποὺ ὑπάρχουν στὸν κώδικα τῆς Βαλλικελιανῆς βιβλιοθήκης Allatianus CXXXII fasc. 47, ff. 1v, 2r, 3r, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ fasc. 46 f. 22r τοῦ ἴδιου κώδικα, ὅπου σώζεται τὸ αὐτόγραφο τοῦ Βερνάτσα, μετὰ πολλὰς διορθώσεις. Μνεῖα, ἐπίσης, γιὰ τὴ συλλογὴ ποὺ τὸ ποίημα πρωτοδημοσιεύτηκε, ὑπάρχει στὰ ἴδια χειρόγραφα τῆς Ἀλλατιανῆς συλλογῆς, cod. CLXXII f. 28r, ἀπὸ τὸν φίλο καὶ κληρονόμο τοῦ Βερνάτσα Ἰταλὸ νομομαθὴ ἱερέα Agostino Mariotti.

72.—PSICHOFELIS/LOJI/IS TES EORTES KE KIRIAKES TU CHRONU/Sinthemeni parà tu/PATROS THOMA'/STANISLAU VELASTU/Tis tu Jisù Sinarofias./EXAMINIA PROTI./[Διακοσμητικὸ]/IS IT MESINA 1753./Dià tu Frangkiscu Gaipa./Superiorum permissu.

[Στὴ σελ. 296]: Tutti quaderni A - Z; Aa - Oo.

16 ἐκ.— σ. 296. — Biblioteca Comunale (Palermo): C. M. A. 2813.

Στὴ σ. 2: Imprimatur δοσμένο ἀπὸ τὸν Vespesiano Maria Trigona, Provinciale Soc. Jesu (Palermo 27 - 4 - 1753). Στὴ σ. 3: To anagnosti - Prologos ermeneuticos peri Proseuchis. Τὸ κείμενο ἀρχίζει ἀπὸ τὴ σ. 14 καὶ τελειώνει στὴ σ. 296. Λείπει τὸ index.

Ὁ E. Legrand, *XVIII*, I σ. 422 - 423 ἀναφέρει τὸ βιβλίον, πληροφορίες γιὰ τὸ ὁποῖο δανεῖζεται ἀπὸ τὸ ἔργο Biblioth. de la Compagnie de Jésus, ἐκδ. Sommervogel. Πρὶν ἀπὸ τὸν Legrand γιὰ τὸ βιβλίον γίνεται λόγος καὶ ἀπὸ τὸν Ἀνδρόνικο Δημητρακόπουλο, *Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν «Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν»* Κ. Σάθα, Λειψία 1871, σ. 102. Ἀπὸ τὴν ἔμμεση πληροφορία τοῦ Legrand βιβλιογραφεῖ τὸ βιβλίον καὶ ὁ Eugène Dallegio, *Bibliographie analytique d'ouvrages religieux en grec imprimés avec de caractères latins*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά» 9 (1961), σελ. 410 - 411. Γιὰ τὸν Θ. Στ. Βελάστη καὶ τὸ ἔργο του βλ. πρόχειρα Κωνστ. Ι. Ἀμάντου, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν (1566 - 1822)*, Πειραιεὺς 1946, σ. 129 - 131.

73.—ΜΗΝ/ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ/ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ./Νεωστὶ μετατυπωθεῖς, καὶ ἐπιμελῶς/διορθωθεῖς παρὰ Κυρίου/Ἀλεξάνδρου Καγκελλαρίου./ἘΝΕΤΙΗΣΙΝ 1755./Παρὰ Νικολάω τῷ Σάρω/ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αψνε'./Con Licenza de Superiori, e Privilegio.

31,5 ἐκ.— φ. 104.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 34 (Πβ. Νικὸδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 21).

Ἡ ἔκδοσις ἀναγράφεται καὶ στὸν Legrand, *XVIII*, I σ. 447, ἀλλὰ χωρὶς μαρτυρία ἀντιτύπου.

Ἄλλο ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη Ἀλεξανδρείας (βλ. Θ. Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, τ. Β' Ἀλεξανδρεία 1946, σ. 184).

74.—ΜΗΝ/ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ/ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ./Νεωστὶ μετατυπωθεῖς καὶ ἐπιμελῶς/διορθωθεῖς παρὰ Κυρίου/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ./ἘΝΕΤΙΗΣΙΝ 1755./Παρὰ Νικολάω τῷ Σάρω./Ἐτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αψνε'./Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

31 ἐκ.— σ. 256.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 35. (Πβ. Νικὸδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 21).

Ἡ ἔκδοσις ἀναγράφεται καὶ στὸν Legrand, *XVIII*, I σελ. 447 - 8, ἀλλὰ χω-
ρίς παραπομπή σὲ ἀντίτυπο. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.

*75.—ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ/ΔΑΒΙΔ/ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ/ΚΑΙ ΒΑΣΙ-
ΛΕΩΣ/META ΚΑΙ ΤΩΝ Ω'ΔΩΝ,/Νεωστὶ τυπωθὲν καὶ ἐπιμελῶς
διορθωθὲν/παρὰ Κυρίου/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ./Ε'ΝΕ-
ΤΙΗ,ΣΙΝ./1758. /αψνη'./Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./
Con licenza de' Superiori.

21 ἐκ.— σ. 235. Στὴ σελ. [4] χαλκογραφία μετὰ τὸν Δαβίδ. Γράμματα ἐρυ-
θρὰ καὶ μαῦρα.— Γεννάδειος Τ. 73.3/58 — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 204 (Πβ.
Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 84 - 85). «Ἀβιβλιογράφητο» στὸν Φ. Ἡλιοῦ, *δ.π.*,
σ. 324¹⁹².

*76.—VINDICIAE / CANONICARUM / SCRIPTURARUM/
VULGATAE LATINAE EDITIONIS./SEU VETERA SACRO-
RUM BIBLIORUM FRAGMENTA/JUXTA/GRAECAM VUL-
GATAM, ET HEXAPLAREM,/LATINAM ANTIQUAM ITA-
LAM,/Duplicemque S. Eusebii Hieronymi Translationem,/NUNC
PRIMUM IN LUCEM EDITA ATQUE ILLUSTRATA/OPERA
ET STUDIO/JOSEPHI BLANCHINI VERONENSIS/Presbyteri
Congregationis Oratorii Romani./ROMAE ANNO DOMINI MD
CCLX./Ex Typographia S. Michaelis, sumptibus Hieronymi Mai-
nardi/SUPERIORUM PERMISSU./

34 ἐκ.— Casanatense: B.X. 49.

Ἀπὸ τῆ σελίδα CCLXII καὶ ὕστερα: LEONIS ALLACII/DESCRIPTIO
CODICIS CHISIANI,/Qui edetur in lucem Tomo II. hujus Editionis./

77.—ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ/ΤΟ ΜΕΓΑ/ΕΝ Ω' ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ
ΤΑΞΙΝ ΑΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ/ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ/Καὶ πάντα
ὅσα ἐν τοῖς προτυπωθεῖσιν Εὐχολογίοις ἐξέδοτο./Προσετέθησαν δὲ καὶ
αἱ τῶν χειροτονιῶν τάξεις κατὰ τὴν ἐν τῷ/Ἀρχιερατικῷ Ἑρμηνείαν,
ἥτε τῶν Ἐγκαινίων τοῦ Ναοῦ/Ἀκολουθία, κατὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ
ἔκδοσιν./Τὰ πάντα εὐρύθμως, καὶ κρείττονί τινα τάξει, ἢ ἐν τοῖς/προ-
εκδοθεῖσιν Εὐχολογίοις ἐκτεθέντα./Nūn μετατυπωθὲν, πολλῶν τε σφαλ-
μάτων ἐκκαθαρθέν, καὶ μετὰ/πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν,/αψο' Ε'-
ΝΕΤΙΗΣΙΝ 1770./Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./
Con LICENZA DE' SUPERIORI.

26,5 ἐκ.— σ. 478. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου:
Α 55. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 28).

78.— ΜΗΝΑΙΟΝ / ΤΟΥ / ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ/Μετά τῆς ἀναγκαιοτέρας προσθήκης/ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ,/Νεωστὶ μετατυπωθὲν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθὲν/παρὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου/ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ/αψοζ' Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ 1777./Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori.

32 ἐκ.— σ. [4 λ.] + 280 + [4 λ.] Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 32. Πβ. Νικῶδ. Παυλόπουλος, *ὁ.π.*, σ. 20.

Πρῶτος, ἀπὸ πληροφορία, μᾶς ἐγνώρισε τὴν ἐκδοσηὶ ὁ Legrand, *XVIII*, II σ. 243.

79.— ΒΙΒΛΙΟΝ/ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΕΝ ΣΥΝΟΨΕΙ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ/ΚΑΙ ΕΞΟΧΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ./Ἀρχόμενον ἀπὸ Κτίσεως Κόσμου, μέχρι τῆς ἀλώσεως/Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἀκολούθων Σουλτάνων/ἄχρι τοῦ παρόντος χρόνου αψοη'./Συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν Ἱστοριῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν/γλῶτταν μεταγλωτισθὲν παρὰ τοῦ Ἱερωτάτου/Μητροπολίτου Μονεμβασίας, κυρίου/ΔΩΡΟΘΕΟΥ./Νῦν δὲ μετατυπωθὲν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθὲν,/ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ/ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ./ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ/1778. αψοη'./ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΛΑΩ ΓΛΥΚΕΙ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ./CON LICENZA DE' SUPERIORI./

22 ἐκ.— σ. [2 λ.] + 555 + [2 λ.]. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 150. (Πβ. Νικῶδ. Παυλόπουλος, *ὁ.π.*, σελ. 65 - 6).

Τὸ βιβλίον, μὲ διαφορὰς ὅμως στὸν τίτλον καὶ στὸν ἀριθμὸν(;) σελίδων, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Legrand *XVIII*, II σελ. 256, ὁ ὅποιος δὲν καθορίζει ἀντίτυπον.

80.— ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ / ΣΩΤΗΡΙΑ / ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΑΝΤ' ΩΦΕΛΙΜΟΝ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΑ ΙΚΕΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ/ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ/Μετά τῶν Οἴκων, καὶ πολλῶν θαυμασίων τῆς αὐτῆς/ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΚΟΡΗΣ./Συντεθὲν εἰς κοινὴν τῶν Γραικῶν Διάλεκτον/ΠΑΡΑ ΑΓΑΠΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ τοῦ ΚΡΗΤΟΣ/Τοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἁθω ἀσκήσαντος./Νεωστὶ Μετατυπωθὲν, καὶ ἐκ πολλῶν σφαλμάτων/μετὰ πάσης ἐπιμελείας Διορθωθὲν./Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ/αψξθ. 1779 [sic]./ΠΑΡΑ ΑΝΤΩΝΙΩ ΤΩ ΒΟΡΤΟΛΙ/CON LICENZA DE' SUPERIORI.

23 ἐκ.— σ. 435. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 159. (Πβ. Νικῶδ. Παυλόπουλος, *ὁ.π.*, σ. 70).

Μᾶς εἶναι γνωστὴ ἄλλη μιὰ ἐκδοση τῆς «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίας» τοῦ Ἁγ. Λάνδου ἀπὸ τὸν Ant. Bortoli, τοῦ ἔτους 1765 (βλ. Γ. Λαδᾶς - Ἁθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατον ὄγδοον αἰῶνα*, τ. Β', Ἁθ.

1976, σ. 77). Καί τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1765 ἀντίτυπο ὑπάρχει στή μονή Λειμῶνος (Νικῶδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 60). Στὸν Φ. Ἡλιοῦ, *δ.π.*, σελ. 325²⁰⁵ ὑπάρχει «ἀβιβλιογράφητη» ἔκδοση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν αὐτὸ Bortoli, τοῦ ἔτους 1765, στὴν ὁποία ὁ τίτλος ἀρχίζει: «Βιβλίον ὠραιότατον...» Ἴσως πρόκειται γιὰ ξεχωριστὴ ἔκδοση.

*81.—ΜΗΝΑΙΟΝ/ΤΟΥ/ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ·/ΠΕΡΙΕΨΧΟΝ ΤΗ'Ν ΠΡΕ΄ΠΟΥΣΑΝ/ΑΥ'ΤΩ, Α΄ΠΑΣΑΝ Α΄ΚΟΛΟΥΘΙΑΝ,/Μετὰ καὶ τῆς ἀναγκαιοτέρας προσθήκης /ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ./Νεωστὶ μετὰ τυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν,/Παρά τοῦ ἱεροδικάνου/ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ./αψοθ'.Ε'ΝΕΤ'ΙΗ,ΣΙ, 1779./Παρά Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori./ [Ἐμβλημα: Ν. Γ.] /ΜΙΜΗΤΑΙ' ΕΣΤΕ'/ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

30 ἐκ.— σ. 196 (A₄ - L₄ M₅).— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὴν ἔκδοση ἀναφέρει ὁ Legrand, *XVIII*, II σ. 312, ἀλλὰ ἀπὸ πληροφορία. Στὸν 18^ο αἰώνα γνωρίζουμε ὅτι ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ν. Γλυκοῦ τυπώθηκαν μὴ ναῖα τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ 1732 (Legrand *XVIII*, I σελ. 239 - 240), 1754 (ἔκδοση ἀβιβλιογράφητη ἀκόμη. Ἀντίτυπο βλ. Ν. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β' σ. 138. Τὴν ἔκδοση εἶχε ἐπισημάνει ὁ Ἄνδρὸν. Δημητρακόπουλος, *Προσθήκαι καὶ διορθώσεις*, *δ.π.*, σ. 102), 1771 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα*, τ. Β', Ἀθ. 1976, σ. 91), 1784 (Φ. Ἡλιοῦ, *δ.π.*, σελ. 222), 1791 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791 - 1795*, Ἀθ. 1970, σ. 66), 1798 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796 - 1799*, Ἀθ. 1973, σ. 155).

82.—ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ/ΤΟΥ/ΟΛΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ/περιέχον τὰς Ἀκολουθίας τῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν,/καὶ τῶν Ἑορταζομένων Ἀγίων./Ἐτι δὲ Ἀωνύμους Ἀκολουθίας, πᾶσαν τε τὴν Ὀκτώη/χον καὶ τὰ ἔνδεκα Ἑωθινὰ Εὐαγγέλια./Καὶ ἄλλα ὡς ἐν τῷ πίνακι φαίνονται, προσέτι/καὶ Πασχάλιον ἐτῶν μγ'. 43./Νεωστὶ μετὰ τυπωθέν, καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας/ἐκ πολλῶν σφαλμάτων ἐκκαθαρθέν./αψπ' ἘΝΕΤΙΗ-ΣΙΝ 1780./Παρά Δημητρίω Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori.

33 ἐκ.— σ. 632. Στὸ δεῦτερο φύλλο ξυλογραφία μετὰ τὸν Χριστό, τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 23 (πβ. Νικῶδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 19). Ἡ ἔκδοση ἔχει προαγγελθεῖ στὰ «ἀβιβλιογράφητα» ἀπὸ τὸν Φ. Ἡλιοῦ, *δ.π.*, σ. 326²⁴².

*83.—ΜΑΤ. DEVARII/LIBER/DE/GRAECAE LINGVAE/PARTICVLIS/EMENDAVIT/ET/NOTAS ADDIDIT/ΙΟΗ. GOTTFR. REUSMANN./RECTOR SCHOLAE SCHNEEBERG./E-

DITIO ALTERA./LIPSIAE,/Impensis IO. AMBR. BARTHII./
CIῬIῬ CCLXXXIII.

20,5 έκ. — φ. [15]+σ. 386 + φ. [4] — ὀκτάφυλλα: α¹⁻⁵ [6-8] — Ζ¹⁻⁵ [6-8] Αα¹⁻⁵ [6-8] — Ββ¹⁻⁴ [5-6]. — Casanatense: Y. VIII. 57 (στὴν προμετωπίδα σφραγίδα τοῦ καρδινάλιου Casanata).

Περιεχόμενα: φ. [2] ἀφιέρωση τοῦ ἐπιμελητῆ I. G. Reusmann στὸν I. F. Fischer· φφ. [3 - 6]: 'Ο πρόλογος. Στὸ τέλος: Scripsi Schneeberg mense Martii A. C. CIῬIῬ CCLXXV· φφ. [7-10]: Matthiae Devarii Praefatio in tractatum De Graecae linguae particulis· φφ. [11 - 15]: 'Ο πρόλογος τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ Ματθ. Δεβαρῆ, ποὺ τὸν ἀναδημοσιεύει ὁ Legrand, XV - XVI, II σ. 52 - 59. Παραλείπονται μόνο ὅσα δημοσιεύει ὁ E. Legrand στῆ σ. 60· στὰ 4 χωρὶς ἀρίθμηση τελευταῖα φύλλα: Index particularum Graecarum... Καί: Emendata...

Τῆς γραμματικῆς αὐτῆς τοῦ Μ. Δεβαρῆ γνωρίζαμε, μέχρι σήμερα, τέσσερες ἐκδόσεις: Τῶν ἐτῶν 1588 Romae (Legrand, *δ.π.*), 1700 Amstelaedami (Legrand, *XVII*, V σ. 167), 1718 Noribergae (Legrand, *XVIII*, I σ. 149) καὶ 1775 Lipsiae-Schleizae (Legrand, *XVIII*, II σ. 212). Ἀπὸ τὸν πρόλογο ὁμοῦς τοῦ ἐπιμελητῆ τῆς ἐκδόσεως ποὺ παρουσιάζουμε προκύπτουν πληροφορίες γιὰ δυὸ ἀκόμα ἐκδόσεις τῆς γραμματικῆς αὐτῆς, οἱ ὁποῖες μέχρι σήμερα λανθάνουν.

Παραθέτουμε τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς σελ. α^ν₄ — α^τ₅: «...hoc Deuariano libello iterum edendo tironibus non ingratum munus oblatum iri iudicabamus, qui et eorum tenuitati fortunarum, cuius ratio his temporibus maxime habenda est, parabilior, et propter molis exilitatem esset tractabilior. Vt vero nova haec editio superioribus, quae, quantum quidem scio, omnino extant sex, et comtior et emendatior exiret, ante omnia romanum exemplar coepi conquirere. Exemplum enim Noribergense, hoc ipso ineunte seculo editum, quantum in titulo ad romanum dicatur expressum, ita tamen vitiosum est, ut Eschenbachius, qui curavit, supinae negligentiae culpam effugere nequeat. Anglicanam vero editionem, quae prodiit Londini CIῬICLVII. octonis, plane ignoravit. Sic enim in praefatione: opportune, ait, Matthaei huius Deuarii in hoc argumento labor sese obtulit, a multis hactenus desideratus, et nulli, quantum quidem scio, post editionem Romanam, quae anno CIῬICLXXXVIII. [sic] prodiit, recusus. At hic libellus eodem anno, quo Noribergae prodibat, etiam apud Amstelodamenses editus est, et exempli utriusque ea est similitudo, ut praeter formam, qua internoscantur, omnia pene vitia habent communia, adeoque alterum ex altero ductum videatur. Etiam exemplum Londinense admodum negligenter fuit descriptum. Peropportune igitur accidisset, si Romani exemplaris videndi mihi copia data fuisset, ingratoque labore collationis reliquarum editionum supersedere potuissem...».

Ἀπὸ τὰ παραπάνω προκύπτει πὼς ὁ ἐπιμελητῆς γνωρίζει καὶ κάνει μνεῖα στὶς ἀκόλουθες ἔξη ἐκδόσεις τοῦ ἔργου:

1) Romae 1588. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω.

2) Londini 1657. Ἡ ἐκδοση δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιβεβαιωθεῖ. Ἡ ἀποψη ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀσαφῆ πληροφορία τοῦ Κ. Σάθα, *Νεοελλ. Φιλολογία*, *δ.π.*, σ. 159, ὁ ὁποῖος λέει πὼς τὸ ἔργο ἐκδόθηκε τὸ 1657 στῆ Νυρεμβέργη - Ἀμστελδαμο - Λονδίνο.

3) Amstaelodami 1700. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω.

4) Noribergae 1700. Μᾶς εἶναι ἀκόμη ἀγνωστή. Ἡ ἔκδοσις, ἡ ὁποία διατίθεται πῶς ἀκολούθησε ἐκείνη τὴν πρώτη τῆς Ρώμης τοῦ 1588, κατηγορεῖται, ἀπὸ τὸν ἐπιμελητὴ αὐτῆς ποὺ περιγράφουμε, ὅτι εἶναι γεμάτη λάθη κι ὅτι ἀγνόησε τὴν δεύτερη ἔκδοσις τοῦ ἔργου, ἐκείνη τοῦ Λονδίνου στὰ 1657.

5) Noribergae 1718. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω. Ὁ ἐδῶ ἐπιμελητὴς δὲν τὴν μνημονεύει. Μὲ αὐτὴν, ὅμως, πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ ἡ πληροφορία τοῦ ὅτι γνωρίζει συνολικὰ ἕξι ἔκδόσεις τοῦ ἔργου. Ἐξάλλου σχολιάζοντας κατηγορήσε τὴν ἔκδοσις τοῦ 1700 στὴν ἴδια πόλιν. Ἡ τῆς Νυρεμβέργης τοῦ 1718 ἦταν ἐπανεκδοσις ἐκείνης καὶ δὲν χρειάστηκε ὁ Reusmann νὰ τὴν ἀναλύσει ιδιαίτερα.

6) Lipsiae-Schleizae 1775. Τὴν γνωρίζουμε. Μνεῖα τῆς ἐδῶ, στὸν πρόλογο, σελ. 6: Scripsi... CIJ IJ CCLXXV. Βλ. παραπάνω.

Ἐμεῖς τὶς δυὸ αὐτὲς ἀκόμη λαμβάνουμες ἔκδόσεις θεωρήσαμε χρήσιμο νὰ τὶς προσθέσουμε στὴν παροῦσα ἐργασία ὄχι γι' ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ χρησιμεύσει ἡ μνεῖα τοὺς σὰν κίνητρο γιὰ ἐρευνα ἀνευρέσεως ἀντιτύπων ποὺ νὰ τὶς ἐπιβεβαιώσουν.

*84.—LIBRI/περὶ Φύσιος ἀνθρώπου/QVI INTER HIPPOCRATICOS EXTAT/CENSVRA./QVAM/RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO/SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO/CAROLO ANGVSTO/DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE/ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THVRINGIAE REL./CONSENSV/GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS/SPECIMINIS AVGVRALIS LOCO/PRO GRADV DOCTORIS/SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS/PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS RITE CONSEQVENDIS/A. D. XXIII FEBRVARII CIJ IJ CCLXXXVII./OBTVLIT AVCTOR GEORGIVS MANVELI/BYZANTINVS./IENAE/TYPIS STRANCKANNI./

16,5 ἐκ.— φ. [2]+σ. 36.—Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη: Ε.Φ. 6293^α.

Στὸ φ. [2]: ΤΟΙΣ/ΕΙΑΙΚΡΙΝΟΙΣ ΜΟΙ ΦΙΛΟΙΣ/ΚΥΡΙΟΙΣ ΚΥΡΙΟΙΣ/ΓΕΩΡΓΙΩ ΚΑΣΤΡΙΣΗΟΥ/ΤΩ/ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΚΥΡΙΑΝΗ/ΤΩ/ΕΚ ΡΑΨΑΝΗΣ/ΖΗΣΗ Χ. ΣΤΕΡ. ΤΑΟΥΤΟΥ/ΤΩ ΕΚ ΤΥΡΝΑ'ΒΟΥ ΤΗΣ ΘΕΤΤΑΛΙ'ΑΣ/ΤΟΥΤΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΔΙΟΝ/ΕΡΑΣΜΙΩΣ 'ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ./

Ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, *Ἱστορικὴ βιβλιογραφία...*, τ. Α' 'Αθ. 1938, σ. 259, ἀναφέρει τὸ βιβλίον, ἀλλὰ μετέγραψε λαθασμένα τὴ χρονολογία τοῦ σὲ 1787. — Γιὰ τὸν Γεώργιο Μανουὴλ ἢ Ἐμμανουὴλ γνωρίζουμε ὅτι μετέφρασε τὸ ἔργο τοῦ Salomon Gessner, «Ὁ θάνατος τοῦ Ἄβελ», ποὺ δημοσιεύθηκε στὴ Λειψία τὸ 1795 καὶ ἀφιερώθηκε, ἐπίσης, στὸν Θεσσαλονικέα Γεώργιο Καστρίσιο (βλ. Γ. Λαδᾶ - 'Αθ. Δ. Χατζηδῆμου, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791 - 1795*, 'Αθ. 1970, σ. 379), καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ch. Montesquieu «Ἐρευνα περὶ προόδου καὶ πτώσεως τῶν Ρωμαίων», ποὺ τὸ δημοσίευσε, πάλι στὴ Λειψία, τὸ ἴδιον ἔτος (αὐτ. σ. 356 - 8). Γι' αὐτὸν βλ. καὶ Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» Α' 1811, σ. 357.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

- Aelianus, De instruendis aciebus (Θ. Γαζής). Wesel 1670 (ἀρ. 41).
- Ἀκομινάτος Ν., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 53).
- Ἀκροπολίτης Γ., Χρον. συγγραφή (Α. Ἀλλάτιος). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 54)
- Aliberti G.A., Per le nozze (P. Βερνάτσας). Roma 1750 (ἀρ. 71).
- Ἀλλάτιος Α., Σύμμικτα. Venezia, I.B. Pasquali, 1733 (ἀρ. 70).
- Ἀνδρότσης Ἀλ., Perem. iconomachiae. Venezia 1730 (ἀρ. 69).
- Ἀνθολόγιον. Βενετία, Δ. Θεοδοσίου, 1780 (ἀρ. 82).
- Ἀπόστολος. Βενετία, τύπ. Κουνάδου, 1585 (ἀρ. 28).
- Ἀπόστολος. Venezia, A. Giuliani, 1680 (ἀρ. 43).
- Aretino Ang., De maleficiis (Θ. Διπλοβατάτζης). Venezia 1578 (ἀρ. 23).
- Ἀριστοτέλης, Ἔργα (Θ. Γαζής, I. Ἀργυρόπουλος, Ν. Α. Θωμάτος). Aureliae Allobr. (= Genève), R. Roviere, 1605 (ἀρ. 31).
- Ἀριστοτέλης, Προβλήματα (Θ. Γαζής). Venezia, Aldus, 1504 (ἀρ. 1).
- Ἀρκόλεος Ἄντ., Rosaura. Roma, Campana, 1695 (ἀρ. 45).
- Ἀρσούδης Ἄλ. Θ., Miniera. Venezia, G. Albrizzi, 1697 (ἀρ. 46).
- Banduri A., Imp. Orientale (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 55).
- Βαρούχας Ἄθ., Λόγοι. Βενετία, Ν. Σάρος, 1711 (ἀρ. 51).
- Bartoli a Saxoferrato, Opera (Θ. Διπλοβατάτζης). Venezia, Giunti, 1615 (ἀρ. 33).
- Βελάστης Θ. Στ., Psychofelis loji. Messina, F. Gaipa, 1753 (ἀρ. 72).
- Biondo da Forli, Roma ristaurata (I. Ταρχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1543 (ἀρ. 12).
- Biondo da Forli, Roma ristaurata (I. Ταρχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1558 (ἀρ. 19).
- Blanchini G., Vindiciae (Α. Ἀλλάτιος). Roma, G. Mainardi, 1760 (ἀρ. 76).
- Bolzanius Urb., Gramm. (M. Μουσοῦρος). Venezia, P. Rabani, 1545 (ἀρ. 13).
- Χαλκοκονδύλης Ν., Ἱστορία (γαλλ.). Paris, Angelier, 1584 (ἀρ. 27).
- Χαλκοκονδύλης Ν., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 56).
- Clemens XI (papa), Ὀμιλία (Δ. Γεωργούλης). Venezia, Ant. Bortoli, 1706 (ἀρ. 49).
- Combesius L., Hist. Byz. (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 57).
- Cornelius L. (= Inchofer), Monarchia (Α. Ἀλλάτιος). Venezia 1648 (ἀρ. 36).
- Corona pretiosa - Στέφανος... Venezia, Sabii, 1549 (ἀρ. 15).
- Δαμασκηνός Ι., Ἐκδ. ὀρθοδόξου πίστεως. Venezia, Sabii, 1531 (ἀρ. 5).
- Δαμασκηνός Στουδίτης, Θησαυρός (Γρ. Βλάχος). Venezia, A. Guliani, 1667 (ἀρ. 40).
- Δαμασκηνός Στουδίτης, Θησαυρός (Α. Καγιελλάριος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1726 (ἀρ. 52).
- Δεβαρῆς Ματθ., De gr. linguae. Londini 1657 (ἀρ. 38).
- Δεβαρῆς Ματθ., De gr. linguae. Noribergae 1700 (ἀρ. 47).
- Δεβαρῆς Ματθ., De gr. linguae. Lipsiae 1793 (ἀρ. 83).
- Doederlinus I.M., Dissertatio (Μαξ. Καλλιουπολίτης). Altdorfii 1707 (ἀρ. 50).
- Δωρόθεος Μονεμβ., Βιβλίον ἱστορικόν (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1778 (ἀρ. 79).
- Δούκας Μ., Hist. Byz. (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 58).

- Ἐτυμολογικὸν Μέγα (Μ. Μουσοῦρος, Ι. Γρηγορόπουλος). [Genève], H. Commelini, 1594/5 (ἀρ. 29).
 Ἐὐχολόγιον. Βενετία, Δ. Θεοδοσίου, 1770 (ἀρ. 77).
 Franco D., Commentario. [Venezia]. 1539 (ἀρ. 9).
 Franco D., Commentario. [Venezia] 1541 (ἀρ. 10).
 Γαζῆς Θ., De mensibus. Venezia, M. Sessa, 1525 (ἀρ. 3).
 Γρηγοῤῥᾶς Ν., Ρωμ. Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 59).
 "Ὀμηρος, "Απαντα (Ι. Λάσκαρης). Basileae, I. Hervagius, 1551 (ἀρ. 18).
 "Ὀμηρος, Ποικίλα (Δ. Χαλκοκονδύλης). Venezia, L.A. Giunti, 1537 (ἀρ. 8).
 "Ὀμηρος, Ποικίλα (Δ. Χαλκοκονδύλης). Venezia, I. Farreus, 1542 (ἀρ. 11).
 "Ὀμηρος, Ὕμνοι (Γ. Δαρτόνας). Venezia, Sessa, [15..] (ἀρ. 30).
 "Ὀμηρος, Ἰλιάς (Ι. Λάσκαρης). Vuormantiae (= Worms), 1563 (ἀρ. 21).
 Ὠρολόγιον (Ἄμβρ. Γραδενίγος). Venezia, A. Giuliani, 1676 (ἀρ. 42).
 Ἰωάννης Χρυσόστομος, De incompreh. Dei nat. (Θ. Γαζῆς). Paris 1621 (ἀρ. 34).
 Καντακουζηνὸς Ι., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 60).
 Κίναμος Ι., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 61).
 Κωδηνὸς Γ., De antiq. CP. (Μ. Χρυσολωρᾶς — Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 62).
 Κωδηνὸς Γ., De officiis (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 63).
 Κομνηνὴ Ἄννα, Ἀλεξιάς (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 64).
 Λάνδος Ἄγ., Ἐκλόγιον. Βενετία, Ν. Σάρος, 1680 (ἀρ. 44).
 Λάνδος Ἄγ., Ἀμαρτωλῶν σωτηρία. Venezia, Ant. Bortoli, 1779 (ἀρ. 80).
 Λάσκαρης Κ., Γραμματική. Venezia, Sabii, 1550 (ἀρ. 17).
 Lindanus W., Concordia (Ἱερζεμίας Β' Τρανός). Coloniae 1583 (ἀρ. 24).
 Μανασσῆς Κ., Σύνοψις Ἱστορικὴ (Α. Ἀλλάτιος - Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 65).
 Μανουῆλ Γ., Περὶ φύσιος ἀνθρώπου. Ienae 1797 (ἀρ. 84).
 Μηναῖον Μαρτίου. Venezia, Ant. Pinelli, 1614 (ἀρ. 32).
 Μηναῖον Σεπτεμβρίου (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1779 (ἀρ. 81).
 Μηναῖον Ὀκτωβρίου (Ἄλ. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Σάρος, 1755 (ἀρ. 73).
 Μηναῖον Νοεμβρίου (Ἄλ. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Σάρος, 1755 (ἀρ. 74).
 Μηναῖον Δεκεμβρίου. Venezia, Sabii, 1528 (ἀρ. 4).
 Μηναῖον Δεκεμβρίου (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1777 (ἀρ. 78).
 Molino A., I fatti di M. Blessi. Venezia, G. Giolito de'Ferrari, 1561 (ἀρ. 20).
 Μουσαῖος, Ἡρῶ καὶ Λέανδρος (Μ. Μουσοῦρος). Venezia, F. Giunti, 1519 (ἀρ. 2).
 Μουσαῖος, Ἡρῶ καὶ Λέανδρος (Μ. Μουσοῦρος). Basileae, N. Bryling., 1550 (ἀρ. 16).
 Παχυμέρης Γ., Α. Παιλαιολόγος (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 66).
 Παχυμέρης Γ., Μ. Παιλαιολόγος (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 67).
 Παπαδόπουλος Ν., Epistola. [Venezia 1572] (ἀρ. 22).
 Πανσανίας, Περιήγησις (Μ. Μουσοῦρος). Francfurt 1583 (ἀρ. 25).
 Πλάτων, "Απαντα (Μ. Μουσοῦρος). Basileae, I. Valder, 1534 (ἀρ. 7).
 Πλούταρχος, Ἠθικά (Ι. Τραχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1548 (ἀρ. 14).

- Προκόπιος, Ἀνέκδοτα (Ν. Ἀλεμάννος). Paris 1663 (ἀρ. 39).
Ψαλτήριον, 1584 (ἀρ. 26).
Ψαλτήριον (Α. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1758 (ἀρ. 75).
Πτολεμαῖος, Inerr. stellarum (Ν. Α. Θωμαῖος). Venezia, Aldus, 1533 (ἀρ. 6).
Ρόδιος Νικηφ., Παράκλησις. Venezia, I.A. Giuliani, 1648 (ἀρ. 37).
Σουΐδας (Αἰμ. Πόρτος). Cantabrigiae 1705 (ἀρ. 48).
Θεόφραστος, Περὶ φυτῶν (Θ. Γαζής). Amstelodami 1644 (ἀρ. 35).
Ζωναράς Ι., Χρονικὸν (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 68).

Θωμᾶς Ι. Παπαδόπουλος